

Lietuvos archeologijos draugija
Lietuvos istorijos institutas
Klaipėdos universitetas

L I E T U V O S

ARCHEO*logija* 32

VILNIUS 2007

Redaktorių kolegija:

Doc. dr. Valdemaras Šimėnas (ats. redaktorius)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

A. Simnišk

Dr. Anna Bitner-Wróblewska
(*Valstybinis archeologijos muziejus Varšuvoje, Lenkija*)

Doc. dr. Rimantas Jankauskas
(*Vilniaus universitetas, Lietuva*)

R. Banytė-

Prof. dr. Eugenijus Jovaiša
(*Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuva*)

Prof. dr. Vladimir Kulakov
(*Rusijos archeologijos institutas, Maskva*)

Prof. dr. Valter Lang
(*Tartu universitetas, Estija*)

R. Laužika

Doc. dr. Algimantas Merkevičius
(*Vilniaus universitetas, Lietuva*)

Dr. Tomas Ostrauskas
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

A. Selskiene

Dr. Gintautas Rackevičius
(*Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, Vilnius*)

Dr. Arnis Radiņš
(*Latvijos nacionalinis istorijos muziejus, Ryga*)

E. Svetikas

Dr. Andra Simniškytė (sudarytoja)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Eugenijus Svetikas
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Gediminas Vaitkevičius
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Dr. Vytautas Vaitkevičius
(*Klaipėdos universitetas, Lietuva*)

Doc. dr. Ilona Vaškevičiūtė
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

R. Vengalisa

Dr. Gintautas Zabiela
(*Klaipėdos universitetas, Lietuva*)

Dovilė Urbanavičiūtė (atsakinga sekretorė)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

B. I. Kulai

VIGODKOS (DŪKŠTO, SAKSONIŠKIŲ) II PILKAPYNAS

LAURYNAS KURILA, ZENONAS BAUBONIS, VIDA KLIAUGAITĖ

IVADAS

Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių) II pilkapynas (AR1521) yra Ignalinos rajone, apie 4,5 km į Š nuo Dūkšto, apie 0,4 km į R nuo Vigodkos kaimo ir apie 1,2 km į P nuo Beržininkų ežero (1 pav.). Pilkapiai išsidėstę netoli Dūkšto–Smalvų kelio, pušyne, apie 230x140 m dydžio plote, nusidriekusiai PV–ŠR kryptimi (2 pav.). Pilkapyne išlikę mažiausiai 45 sampilai. Pilkapyno centrinėje ir PV dalyje yra gana kompaktiška sampilų grupė. Tuo tarpu pakraščiuose jie išsidėstę rečiau. ŠR pusėje tarp pilkapių yra iki 20–30 m dydžio tarpai. Sam-

pilai gana įvairaus dydžio, 6–12 m skersmens. Dauguma jų 7–9 m skersmens ir 0,75–1 m aukščio. Sampilų papédėje žymūs duobių ar griovių pėdsakai, o ties kai kuriais mažesniaisiais PV pilkapyno dalyje matyti vainikų akmenys. Pastebima bendra tendencija, kad pilkapiai su ryškesnėmis griovių ar duobių žymėmis koncentruojasi daugiau grupės pakraščiuose. Dalis sampilų apardytini „lobių ieškotojų“, keli – kvartalinės linijos arimo.

Pilkapynas yra šiaurinėje Rytų Lietuvos pilkapių kultūros arealo dalyje, netoli jo šiaurinio pakraščio. Istoriskai šis regionas siejamas su Nalšios žeme. Dūkšto ir Visagino apylinkėse žinoma

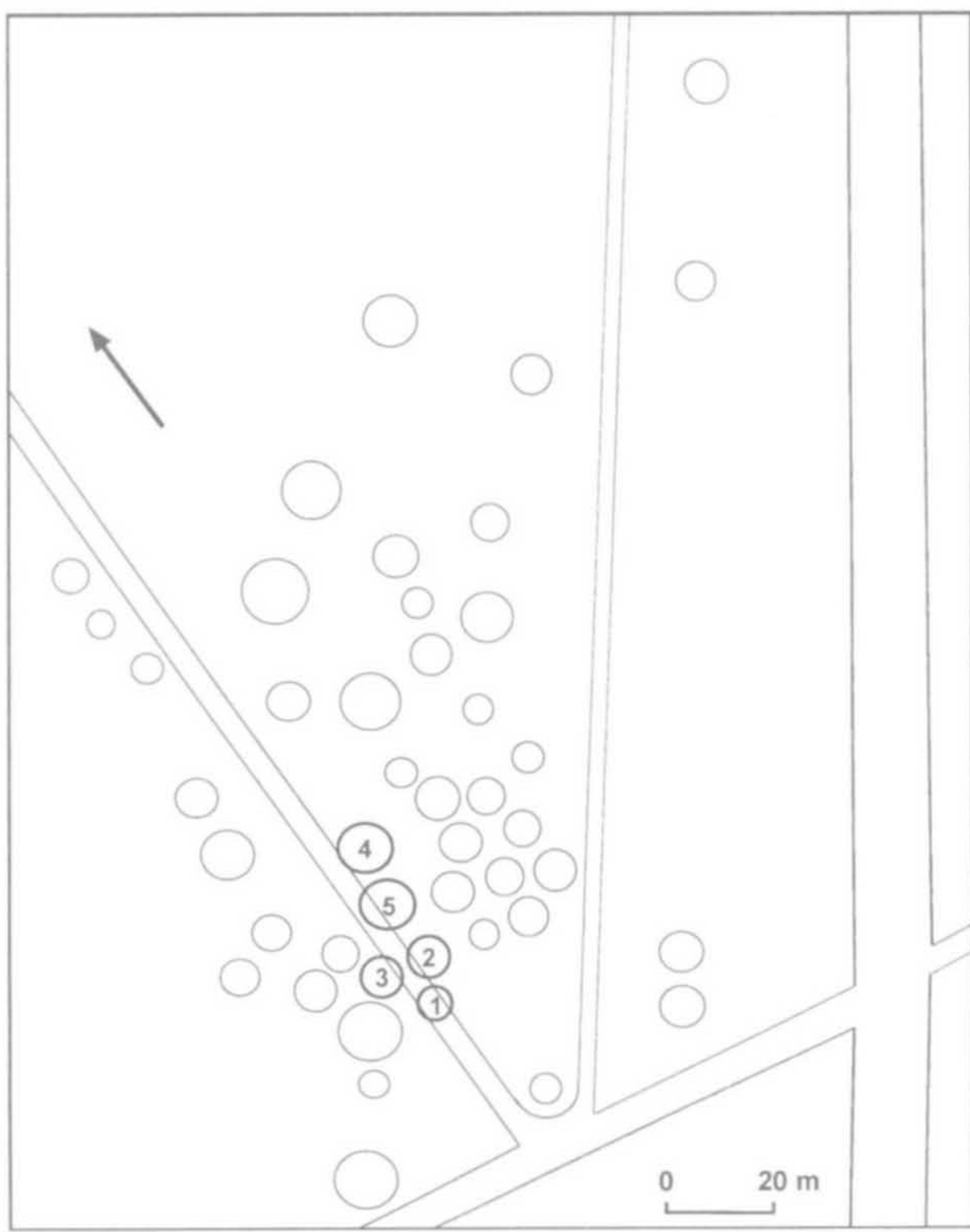
nemažai pilkapyňų. Apie 0,5 km į ŠV yra Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių) I pilkapių grupė, kurioje esama apie šimtą sampilų. Vos keilių kilometrų spindulių aplink Vigodką yra Gailiutiškės, Rūsteikių, Didžiasalio, Žagarinės, Lapušiškės–Sausalio pilkapyňai. Pastarajame 1900 m. tyrinėjimų metu rasta griautinių ir degintinių žmonių kapų, griautinis žirgo kapas (Žiogas, 1909, p. 315–324).

Abi Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių) pilkapių grupės archeologams žinomas nuo seno. Jos įtrauktos (Dūkšto pavadinimu) į XIX a. pabaigoje ir XX a. sudarytus archeologinių paminklų sąva-

I pav. Vigodkos–Dūkšto II pilkapyno topografinė padėtis.

Fig. 1. Topographical position of Vigodka–Dūkštas barrows II.

2 pav. Vigodkos–Dūkšto II pilkapyno situacijos planas.
L. Kurilos brėž. (pagal T. Šidiškio sudarytą planą).

Fig. 2. Situational plan of Vigodka–Dūkštolas barrows II.

dus (Tarasenka, 1928, p. 125; Lietuvos, 1977, p. 35; Покровский, 1899а, с. 34). Gretimoje pirmojoje pilkapių grupėje dar XX a. pradžioje vykdyti archeologiniai tyrinėjimai. 1909 m. L. Kšivickis čia ištyrė tris, o T. Daugirdas – vieną (kai kurių šaltinių duomenimis – penkis) sampilą su degintiniais kapais (Viltis, 1909; Kulikauskas, Zabiela, 1999, p. 119, 157). Šioje ekspedicijoje dalyvavo ir A. Žmuidzinavičius. T. Daugirdo rašyta tyrinėjimų ataskaita šiuo metu saugoma Vilniaus universiteto bibliotekoje (Dowgird, 1909š, p. 84–89). Pastaruoju metu pilkapynas kasinėtas 1999–2001 m. Ištirti penki pilkapiai, kuriuose rasta degintinių kapų (Kraujalis, 2000; 2002a; 2002b).

* Skliausteliuose pateikiamā numeracija pagal T. Šidiškio sudarytą pilkapyno situacijos planą. Toliau tekste nurodomi tikai tyrinėjimų eilės numeriai.

Antroji pilkapių grupė iki šiol archeologų tyrinėta nebuvo. Minima, kad pilkapius kasinėjo tik tai vietos dvarininkai XX a. pradžioje (Balčiūnas, 1996). Kažkurioje iš pilkapių grupių senienų ieškotojai bandė kasinėti ir tarpukariu (Hołubowicz, 1934). Antrojoje grupėje lankėsi kelios žvalgomosios ekspedicijos (Žvalgomosios, 1958š, p. 35; Pranešimai, 1976š, p. 5; Balčiūnas, 1987š, p. 85–86). Kultūros vertybių apsaugos departamento užsakymu pilkapynas tyrinėtas 1999–2001 m. Per tris sezonus ištirti penki sampilai 1, 2(26)*, 3(23), 4(37) ir 5(36) pilkapyno PV dalyje, buvę ardomi kvartalinės linijos, iš viso – 600 m² plotas (Baubonis, 1999š; 2000š; 2001š). Visos perkaso buvo orientuotos tiksliai pagal pasaulio šalis. Pilkapių 1–3 bei 4 ir 5 tyrimų plotai sujungti tarpusavyje.

Tyrinėjimų metu aptiki radiniai perduoti Lietuvos nacionaliniam muziejui, degintiniai kaulai – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedrai. Palaikų osteologinę analizę atliko šios katedros docentas dr. R. Jankauskas (Jankauskas, Urbanavičius, 2000, p. 608–609; Barkus, Jankauskas, Urbanavičius, 2002, p. 278). Tyrinėjimų duomenys glaustai publikuoti (Baubonis, Kliaugaitė, 2000; 2002a; 2002b).

Šiame straipsnyje pateikiama pilkapyno tyrinėjimų medžiaga papildo žinias apie dabartiniuo Dūkšto apylinkių bendruomenes I tūkst. viduryje, taip pat apie kai kuriuos šio laikotarpio laidosenos Rytų Lietuvoje bruožus.

PILKAPIŲ KONSTRUKCIJA

Iki tyrinėjimų pilkapiai buvo labai apardyti kvartalinės linijos (3–6 pav.). Pilkapio 1 sampilas buvo visiškai nustumdytas, kitų nuarta apie pusę sampilo. Kai kur suardytose sampilų vietose rasta degintinių kauliukų, taigi ariant nukentėjo ir dalis kapų. Pilkapių 3 ir 4 centre buvo iškastos duobės.

3 pav.
Z. Bau
Fig. 3.

4 pav.
Z. Bau
Fig. 4.

Dėl ž
nustat
skersi
kus įž
Jis svy
(pilk
kiau. C
kė 1,2
paauk
kesnės

gū ty-
jo tik-
iūnas,
nū ieš-
owicz,
gomō-
5; Pra-
5–86).
zaky-
ris se-
4(37)
kvarta-
abonis,
orien-
ių 1–3
e.
oti Lie-
aulai –
matomi-
Palaikų
ntas dr.
, 2000,
vičius,
ai pub-
2002b).
kapyno
dabarti-
t. vidu-
otarpio

3 pav. Pilkapis 1 iki tyrinėjimų (fotografuota iš Š pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 3. Barrow 1 before the excavations (photographed from N).

4 pav. Pilkapis 2 iki tyrinėjimų (fotografuota iš Š pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 4. Barrow 2 before the excavations (photographed from N).

Dėl žymiai suardymų pirminių pilkapių matmenų nustatyti iš esmės neįmanoma. Tikrasis sampilų skersmuo paaiškėjo tiktais tyrinėjimų metu pasiekus įžemį ir išryškėjus juos juosusioms duobėms. Jis svyravo nuo 5,9–6,9 m (pilkapis 2) iki 9,1–10,3 (pilkapis 4). Apie buvusį pilkapių aukštį spręsti sunkiau. Geriau išlikusios pilkapio 4 dalies aukštis siekė 1,2 m (kaip vėliau paaiškėjo, sampilas buvo paaukštėjęs sustumdžius žemes). Pilkapių 3 ir 5 sveiksnės dalys siekė iki 0,7 m aukščio.

Pilkapių konstrukcija (1 lent.) nesudėtinga ir gana panaši. Sampilai supilti iš šviesaus aplinkinio smėlio, kai kur – su negausia smulkiai degesių priemaša. Degesiai į sampilą galėjo pakliūti atliekant kokias nors apeigas arba kasant smėlį sampilui iš duobės išdegintoje ar degesiais išbarstytoje vietoje. Visų pilkapių pagrinde, pirminiai žemės paviršiuje, buvo ryškesnis ar mažiau ryškus pilkas degesingas sluoksnis, būdingas daugumai Rytų Lietuvos pilkapių. Tokio sluoksnio susiformavimo

5 pav. Pilkapis 4 iki tyrinėjimų (fotografuota iš Š pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 5. Barrow 4 before the excavations (photographed from N).

6 pav. Pilkapis 5 iki tyrinėjimų (fotografuota iš R pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 6. Barrow 5 before the excavations (photographed from E).

1 lentelė. Pilkapių konstrukcijos elementai.

Table 1. Elements of constructions of barrows.

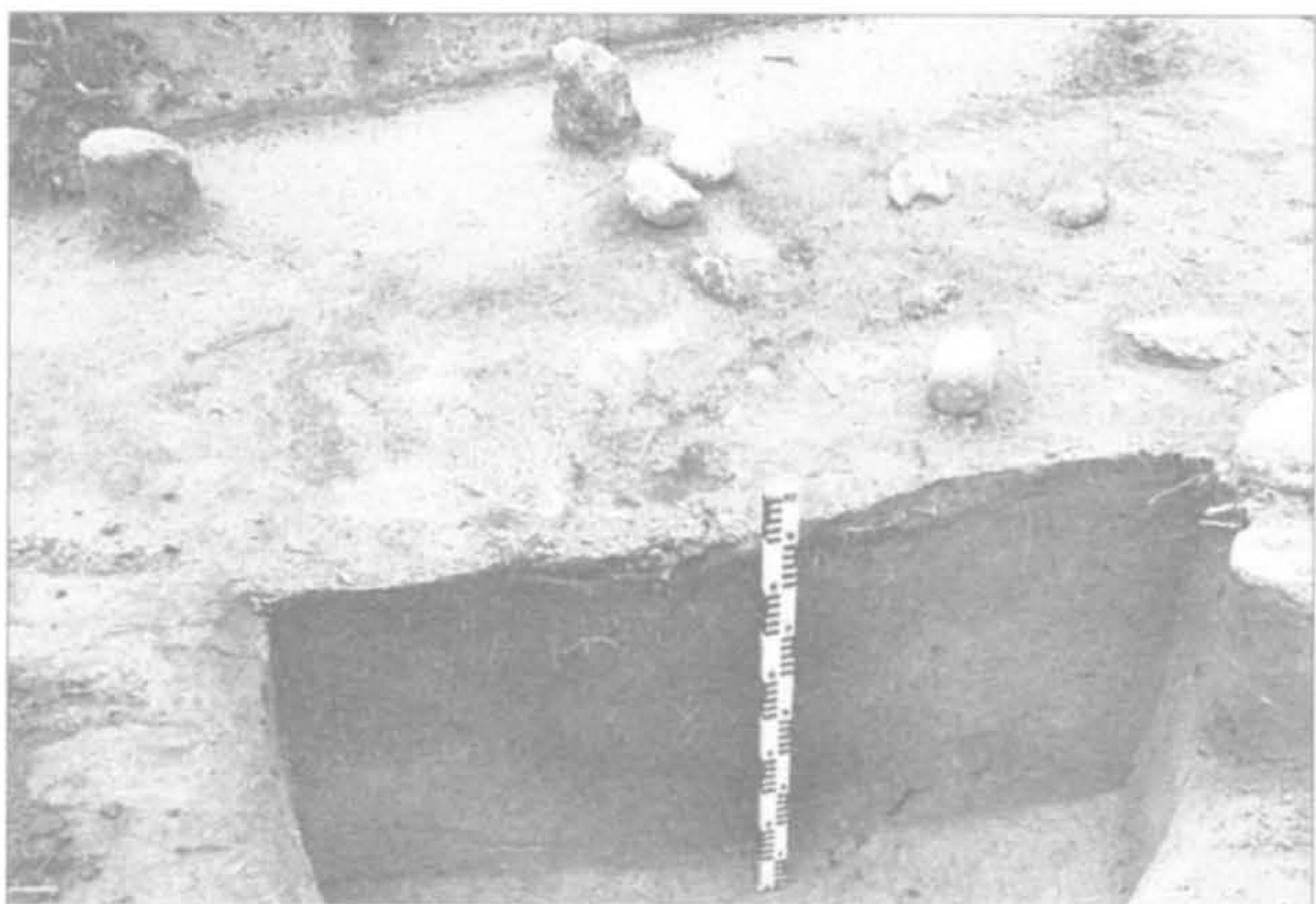
Pilkapio Nr.	Skersmuo iki tyrinėjimų (m)	Duobių (griovių) juosiamo ploto skersmuo (m)	Aukštis (m)	Akmenų vainikas	Duobės	Degesių sluoksnelis	Kapų skaičius
1	?	6,6–7,1	?	+	4(5?)	+	0
2	?	5,9–6,9	0,3	+	5	+	3
3	7	7,1–8,5	0,7	+	3(5?)	+	2?
4	9–10	9,1–10,3	1,2	+	7	+	2
5	5?	7,1–8,6	0,7	+	4	+	3?

aplinkybės nėra aiškios. Jis galėjo susidaryti deginant būsimo sampilo vietoje žolę ar krūmus, padarstant žemę degėsiais arba apeigų metu (detaliau šis klausimas aptartas publikacijoje apie Baliulių pilkapyną; Kurila, Kliaugaitė, 2007, p. 126–127).

Visi sampilai buvo apjuosti pailgomis, ovaliomis ar artimos apskritimui formos duobėmis. Kai kurių duobių žymės buvo pastebimos dar iki tyrinėjimų, kitų kontūrai išryškėjo tik ižemio smėlyje (7, 8 pav.). Duobių aplink pilkapį skaičių vienareikšmiškai nustatyti ne visais atvejais paprasta, nes kai kurie sampilai buvo visai vienas šalia kito

ir duobės galėjo būti bendros dviem pilkapiams. Pilkapio 2 ŠV duobės galas buvo visai prie pat pilkapio 3 ŠR pakraščio, o ties pastarojo ŠV pakraščiu buvo kito gretimo pilkapiro duobė. Sprendžiant pagal duobių išsidėstymą (orientuotas pilkapiro 3 spindulio kryptimi), jos iškastos ne pilant pilkapį 3, bet gali būti ir bendros šiam ir gretimiems sampilams. Pilkapio 1 PV pusėje buvo nedidelė (1,2x0,8 m) duobutė, kurios ryšys su sampilo konstrukcija (taigi ir sampilą juosusių duobių skaičius) neaiškus. Duobių skaičius svyruoja nuo trijų (pilkapis 3) iki septynių (pilkapis 4). Neaišku, ar duobių išsidėstymas arba orientacija pagal pasaulio šalis turėjo kokią nors prasmę, ar jos kastos vien dėl reikiamos žemės sampilui. Šiuo požiūriu įdomus labai panašus duobių išsidėstymas aplink šalia vienas kito buvusius pilkapius 1 ir 2.

Daugiausia duobių – septynios – taisyklingu apskritimu supo pilkapį 4. Jų išsidėstymas artimas grioviui su tarpeliais. Galbūt šią konstrukciją reikėtų laikyti tam tikra tarpine grandimi tarp pilkapių su pavienėmis duobėmis ir su grioviais. Tokia pilkapiro konstrukcijos raidos tendencija ryški ilgalaikėje perspektyvoje. Tačiau konkretiame paminkle gali būti savitų, tik vienai bendruomenei būdingų laidosenos bruožų ar jos raidos ypatumų.

7 pav. Pilkapio 4 duobės VPV pusėje pjūvis (b–b1).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 7. Sectional view of pit of barrow 4 on the WSW side (b–b1).

8 pav. Pilkapis 5 pasiekus ižemį (fotografuota iš PV pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 8. Barrow 5 at subsoil (photographed from SW).

9 pav.
(fotogra-

Fig. 9. R

D
5,6x1,9
pildas -
siforma
žemėm
kesnių
daugun
bės gal
nių apd

Visi
cijos ele
kapiuos
omenyj
eityje ju
kai apar
Pilkapy
pusę ar
kapių va
sunaikin
menų sk
buvo apj
tų konst
krauti vi
niais. Ka
čiau iš e
spresti, a

ipiams.
pat pil-
pakraš-
ndžiant
kapiro 3
pilkapi
ns sam-
edidelė
ilo kon-
kaičius)
ijų (pil-
ar duo-
pasaulio
tos vien
iriu įdo-
plink ša-

syklingu
nas arti-
instrukci-
imi tarp
rioviais.
ndencija
konkre-
nai ben-
u ar jos

pusės).
).

9 pav. Akmenų vainiko liekanos pilkapio 1 ŠV dalyje (fotograuota iš PR pusės). Z. Baubonio nuotr.

Fig. 9. Remnants of the stone circle on the NW side of barrow 1 (photographed from SE).

Duobės buvo įvairaus dydžio, nuo 2,1x1,5 iki 5,6x1,9 ar 5,9x1,55 m. Jų gylis – 0,45–1,2 m, užpildas – šviesesnis ar tamsesnis pilkas smėlis, susiformavęs veikiausiai ilgą laiką pamažu slenkant žemėms nuo sampilo (7 pav.). Laužaviečių ar ryškesnių ugnies pėdsakų duobėse neaptikta, tačiau daugumoje jų buvo degesių. Pilkapio 2 ŠV duobės gale, ties pilkapiro 3 pakraščiu, buvo stambesnių apdegusios(?) medienos gabalų.

Visiems pilkapiams bendras ir kitas konstrukcijos elementas – akmenų vainikai (8–11 pav.). Pilkapiuose užfiksuota po 100–240 akmenų. Turint omenyje ženklius suardymus, akivaizdu, kad praeityje jų būta dar daugiau. Akmenų vainikai gerokai apardytini, geriau išlikusios tik atskirių jų dalys. Pilkapyje 4 išlikę apie trečdalį, pilkapyje 5 – apie pusę ar du trečdalius vainiko perimetro. Kitų pilkapių vainikų išlikę tik fragmentai arba jie visai sunaikinti. Iš užfiksotų fragmentų ir bendro akmenų skaičiaus galima spręsti, kad visi sampilai buvo apjuosti panašiais vainikais. Tai būta neaukštų konstrukcijų, kuriose stambesni akmenys sukruti vienas prie kito, o tarpai užpildyti smulkesniais. Kai kur akmenys gulėjo vienas ant kito, tačiau iš esmės konstrukcijų būta neaukštų. Sunku spręsti, ar vainikų būta ištisinių, ar su tarpeliais.

10 pav. Pilkapiro 2 V pusė pasiekus ižemį (fotograuota iš V pusės). Z. Baubonio nuotr.

Fig. 10. Western side of barrow 2 at subsoil (photographed from W).

11 pav. Pilkapis 2, akmenys duobėje R pusėje (fotograuota iš Š pusės). Z. Baubonio nuotr.

Fig. 11. Barrow 2, stones in the pit on the E side (photographed from N).

Kai kuriose vietose netgi geriau išlikusios konstrukcijos tarsi nutrūksta, vis dėlto nepastebima akivaizdau duobių ir akmenų vainiko atkarpu išsidėstymo santykio, kaip, pavyzdžiu, Baliulių (Švenčionių r.) pilkapyne (Kurila, Kliaugaitė, 2007, p. 126). Visuose pilkapiuose akmenys sukrauti juos juosiančiu duobių vidinėje pusėje. Tai reikštų, kad vainikas būdavo kraunamas prieš supilant sampilą, taip lyg pažymint jo vietą. Vėliau vainiko išorėje būdavo kasamos duobės ir pilamas pilkapis. Galbūt jo pakraščiai papildomai dar būdavo apkraunami akmenimis (tai ypač ryšku pilkazio 4 gerai išlikusioje vainiko dalyje PR pusėje). Ilgainiui konstrukcijos akmenys nuslinkdavo į sampilo pakraščius, nemazai jų atsidūrė duobėse (11 pav.).

Pilkapių su duobėmis ar grioviais aplink sampilą ir akmenų vainikais tyrinėta, ypač pastaraisiais metais, daugelyje Rytų Lietuvos vietų (Aleksandriškės–Pukštėnai, Baliuliai, Baravykinė, Barovka, Dvyliškis–Paraisčiai, Grabijolai–Žemaitiškiai, Karmazinai, Kretuonys, Lauksteniai,

2 lentelė. Kapų įrangos elementai.

Table 2. Elements of grave equipment.

Pilkazio Nr.	Kapo Nr.	* Kapo pobūdis	Duobės matmenys (m)	Duobės gylis (m)	** Kapo padėtis	*** Kapo padėtis	Kapo duobės (skeleto) orientacija	Degesiai	Ikapės apdegusios
2	1	D	1,3x0,7	0,15	C	D	ŠR–PV (40–220°)	–	+?
	2	D	–	–	P	P	–	–	+
	3	D	?	?	P	S?	?	+	+?
3	1	D	0,5?	?	P	S	?	+	+?
	?	D	?	?	C	?	?	+	–
4	1	D	?x0,7	0,1	C	D	ŠR–PV (~35–215°)	+	+
5	1(?)	D	?	?	C	S?	?	–	–
	?	D	?	?	C	?	?	+	-/+?
	?	S?	1,45x0,52	0,3	C	D	ŠR–PV (50–230°)	+	–

* D – degintinis, G – griautinis, S – simbolinis.

** C – centre, P – pakraštyje.

*** D – duobėje po pilkazio pagrindu, P – ant pilkazio pagrindo, S – sampile.

Mėžionys, Paduobė–Šaltaliūnė III, Pakalniai, Rėkučiai–Pavajuonis, Rėkučiai–Paversmys, Santaka ir kt.). Penkių ištirtų Vigodkos–Dūkšto II sampilų konstrukciją galima pavadinti tipine I tūkst. vidurio ar trečiojo ketvirčio Rytų Lietuvos pilkapiams.

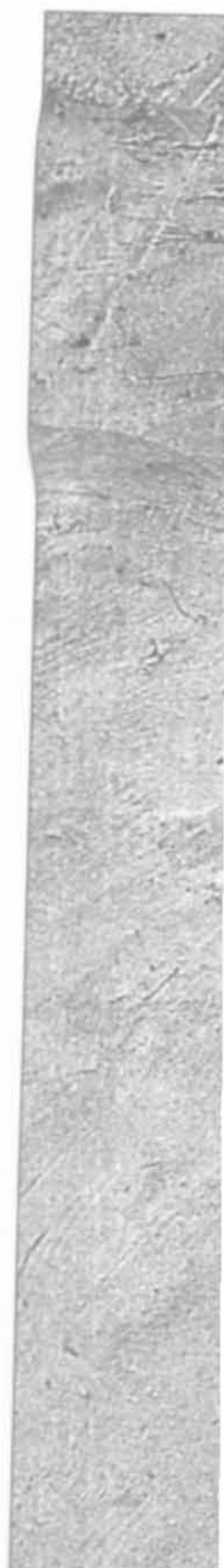
KAPŲ ĮRANGA

Ištirtuose pilkapiuose, išskyrus visiškai nustumdytą sampilą 1, rasta nuo vieno iki trijų degintinių kapų ar jų liekanų (2 lent.). Tikslus kapų skaičius lieka neaiškus, nes dalis jų galėjo būti visiškai sunaikinti. Pagal kapo padėtį pilkapyje galima išskirti tris variantus: duobutėje po pagrindu, ant pagrindo ir pilkazio sampile (kapas įkastas į anksčiau supiltą pilkapi). Pilkazio 2 kapas 1 ir pilkazio 4 kapas 1 buvo negiliose (0,1–0,15 m) stačiakampio užapvalintais kampais formos duobutėse po pagrindu. Geriau išlikusios pilkazio 2 kapo duobės matmenys 1,3x0,7 m. Pilkazio 4 kapo duobutė apardyta, tačiau ir ji veikiausiai buvu-

si panašaus dydžio. Abu kapai orientuoti ŠR–PV kryptimi. Tokia kapo įranga yra tipiška viduriniojo geležies amžiaus Rytų Lietuvos pilkapiams. Kapo duobės orientacijos dėsningumą bendrame kultūros kontekste nepastebima, tačiau kai kuriuose pilkapynuose ryški viena vyraujanti orientacija (pavyzdžiu, ŠV–PR, ŠR–PV).

Dar vienas pilkazio 2 kapas 2 buvo ant pirminio žemės paviršiaus (12 pav.). Kaulukai buvo pažerti 1x0,6 m dydžio plote iki 0,1 m storio sluoksniu. Sprendžiant pagal padėtį, abu degintiniai šio pilkazio kapai buvo įrengti prieš supilant sampilą ir turėtų būti viena-

laikiai.
do buv
būti vi
Kit
anksčia
kapiro 5
Pilkapi
kapiro 2
bių užpi
pakrašty
kad jis
turėtų b
kapis, k
užslink
beveik j

12 pav. Pilko
Z. Baubonie
Fig. 12. Crei

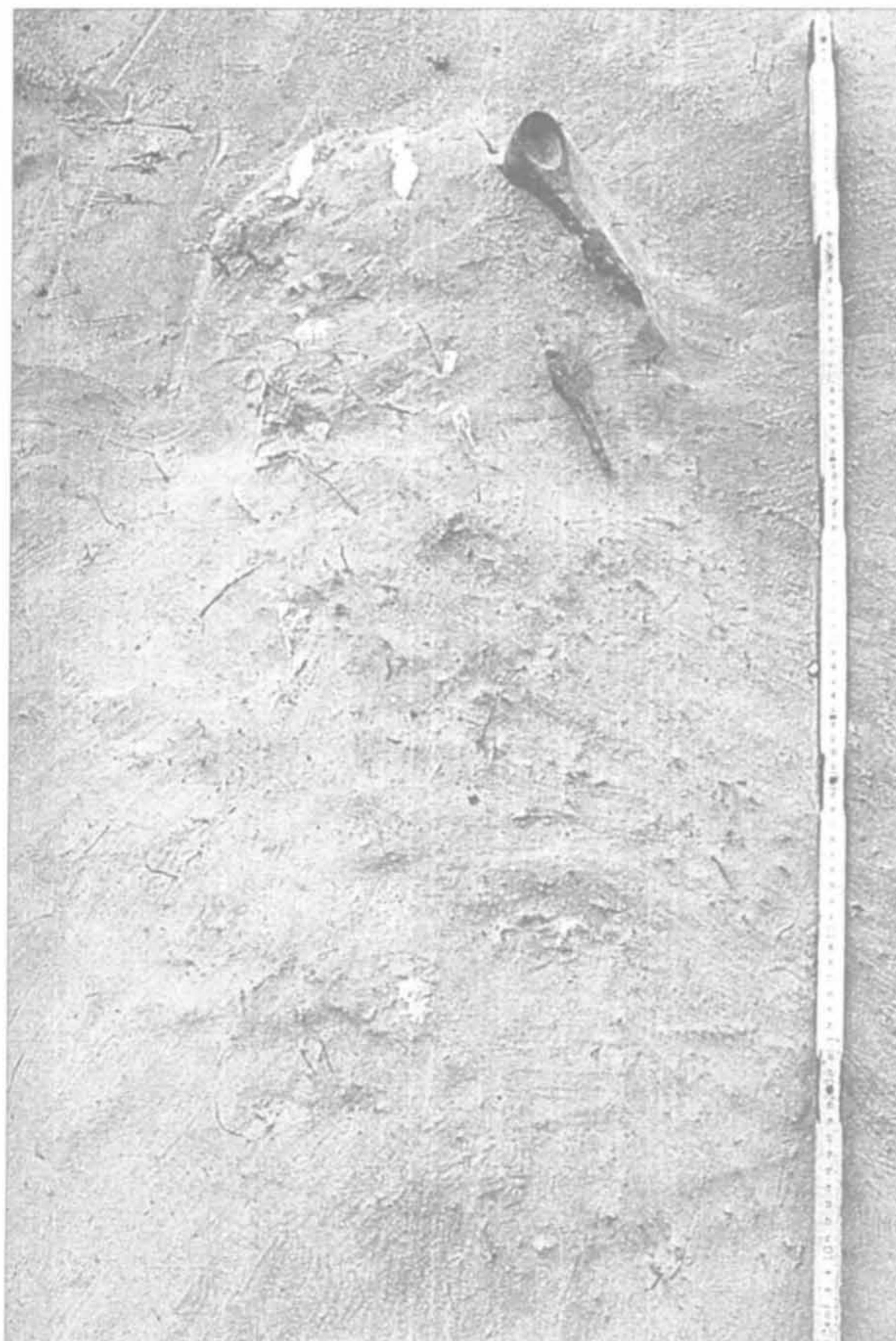
i, Rė-
intaka
mpilu
vidu-
piams.

ai nu-
ijų de-
s kapų
būti vi-
je ga-
grindu,
astas į
1 ir pil-
m) sta-
duobu-
o 2 ka-
o 4 ka-
i buvu-
lbu ka-
krypti-
a yra ti-
zies am-
pilka-
orienta-
ndrame
pastebi-
e pilka-
vraujan-
zdžiu,

io 2 ka-
o žemės
auliukai
dydžio
sluoks-
l padėti,
apio ka-
supilant
i viena-

laikiai. Tikėtina, kad kapų duobutėje ar ant pagrindo buvo ir pilkapių 3 bei 5 centre, tačiau jie galėjo būti visiškai sunaikinti perkasimų.

Kiti degintiniai kapai greičiausiai buvo įkasti į anksčiau supiltus pilkapius įvairiose jų vietose. Pilkapio 5 kapas 1(?) buvo kiek toliau nuo jo centro. Pilkapio 3 kapas 1 buvo tarp vainiko akmenų, pilkapio 2 kapas 3 – vienos iš sampilų juosusių duobių užpilde. Pastarasis kapas, tikėtina, buvęs sampilo pakraštyje ir ilgainiui nuslinkęs į duobę. Gali būti, kad jis įkastas ir tiesiai į duobę. Tokiu atveju jis turėtų būti įrengtas gerokai vėliau nei supiltas pilkapis, kuomet duobės aplink jį jau buvo iš dalies užslinkusios. Deja, negausios įkapės nesuteikia beveik jokių duomenų šio kapo datavimui. Tenden-

12 pav. Pilkapio 2 degintinis kapas 2 (fotograuota iš ŠR pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 12. Cremation grave 2 of barrow 2 (photographed from NE).

cija, kad vėlesnius kapus dažniau stengtasi įkasti ne į patį pilkapiro centrą, pastebima daugelyje tyrinėtų Rytų Lietuvos pilkapynų. Galbūt taip elgtasi stengiantis nesuardyti pilkapyje esančių kitų kapų ar suklaidinti potencialius kapų plėšikus.

Daugumos degintinių kapų duobių užpilde buvo degesių. Jie galėjo pakliūti į kapą su kaulukais, išrinktais iš laidotuvių laužo, o galbūt tai – kokių nors apeigų pėdsakas. Degintiniai kaulukai ir įkapės, kaip ir daugumoje Rytų Lietuvos pilkapių, paskleisti visame duobės užpilde.

Kapuose palaidoti įvairaus amžiaus ir abiejų lyčių asmenys. Iš viso identifikuoti 11 asmenų pačių (3 lent.).

Atskirai reikėtų paminėti pilkapyje 5, įžemyje tarp centro ir akmenų vainiko, užfiksuotą 1,45x0,52 m dydžio duobutės kontūrą. Duobutė buvo stačiakampio užapvalintais kampais formos, iki 0,3 m gylio, užpildyta tamšiu degēsingu smėliu. Forma ir užpildu ji iš esmės nesiskiria nuo degintinio kapo duobės, be to, orientuota ta pačia ŠR–PV kryptimi kaip pilkapiro 2 kapo 1 ir pilkapiro 4 kapo 1 duobės. Tačiau nei kaulų, nei dirbinį joje neaptikta. Panašių duobių, iškastų lyg

3 lentelė. Osteologinės analizės duomenys.

Table 3. Data of osteological analysis.

Pilkapio Nr.	Kapo Nr.	Lytis*	Amžius (m.)
2	1	?	12–20
	2	V	>40
	3	M	25–35
3	1	?; ?	>25; 4–6
	?	M	>20
4	1	?; ?	>20; <5
	1(?)	V	25–40
5	?	M; V	>40; >30

* V – vyras, M – moteris.

degintiniams kapui, bet be kaulų ar įkapių, rasta ir kai kuriuose kituose Rytų Lietuvos pilkapynuose: Skrebės (Trakų r.) pilkapyje 1 (Daugudis, 1957š, p. 3–4), Rėkučių–Paversmio I (Švenčionių) pilkapyje 5 (Semėnas, 1994, p. 111), Kretuonių (Švenčionių r.) pilkapyje 1(55) (Semėnas, 1996, p. 84). Eitulioniu (Trakų r.) pilkapyje XIX, negilioje 2,1x1,3 m dydžio duobėje, buvo pribarstyta degesių, o jos V gale padėti keli akmenys. Kad tai buvo (griautinio?) kapo simbolis, patvirtintų to paties pilkapyno pilkazio I analogija. Jame buvusioje 2,45x0,9 m dydžio stačiakampėje akmenų konstrukcijoje, orientuotoje griautiniams kapams būdinga ŠV–PR kryptimi, lyg prie nesudeginto mirusiojo kūno buvo išdėliotos įkapės: ietigalis, pentinas ir sagtis (Bliujus, 1983, p. 35–36, pav. 8). Akmenų konstrukcijos buvo ir kitų pilkapių griautiniuose kapuose. Tuščia iki 3,6x1,35 m dydžio duobė akmenų eilėmis sutvirtintais kraštais, orientuota Š–P kryptimi, buvo Mošos–Naujasodų pilkapyje 7 (Abaravičius, 1994, p. 101). Galima spėti, kad tokie kapai įrengti tada, kai bendruomenė dėl *kokių nors priežascių neturėjó galimybíų palaidoti* mirusiojo kūną (šiam dingus be žinios, žuvus svetur, paskendus ir t. t.).

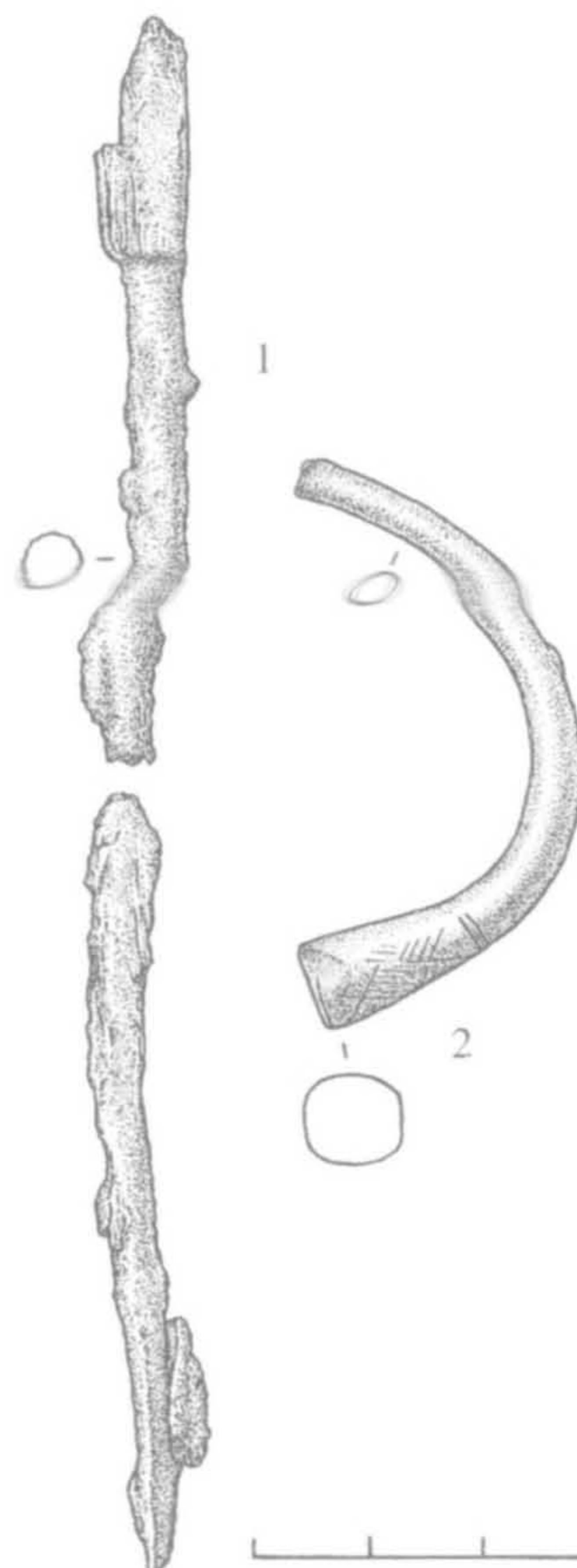
ĮKAPIŲ KOMPLEKSAS

Degintiniuose kapuose ir suardytuose pilkapių sluoksniuose aptiktas palyginti negausus radinių kompleksas (4 lent.). Nedidelę jų dalį sudaro darbo įrankiai. Pilkazio 5 kape(?) rasta geležinė yla (13:1 pav.). Dirbinys – 13,5 cm ilgio, sulūžęs į dvi dalis. Pagal išlikusius medinio kotelio fragmentus galima spręsti, kad yla nebuvusi laidotuvių lauže, o įdėta į kapą kaip papildoma įkapė. Pastebėta, kad ylos bei kiti aštrūs dirbiniai, ypač – ginklai, neretai aptinkami sulaužyti ar sulankstyti ir kituose Rytų Lietuvos pilkapynuose (Dvyliškis–Paraisčiai, Eitulionys, Grigiškės–Neravai, Gudeliai–Lenkiškės, Kretuonys, Rėkučiai–Pakretuonė, Rėkučiai–Paversmlys, Rokantiškės, Vanagiškės, Žvirbliai).

4 lentelė. Įkapių kompleksai.

Table 4. Assemblages of burial items.

Pilkazio Nr.	Kapo Nr.	Yla	Verpstukas	Kirvis	Ietigalis	Antsmilkinis	Apyrankė	Ivija	Vielutė
2	1	–	–	–	–	–	–	–	–
	2	–	–	1	1	–	–	–	–
	3	–	1	–	–	–	–	1	1
	3	1	–	–	–	1	–	3	–
	4	1	–	–	1	–	–	–	–
5	?	1	–	–	–	–	1	–	–

13 pav. Pilkazio 5 suardyto degintinio kapo(?) įkapės: 1 – yla, 2 – apyrankės fragmentas.

I. Maciukaitės pieš.

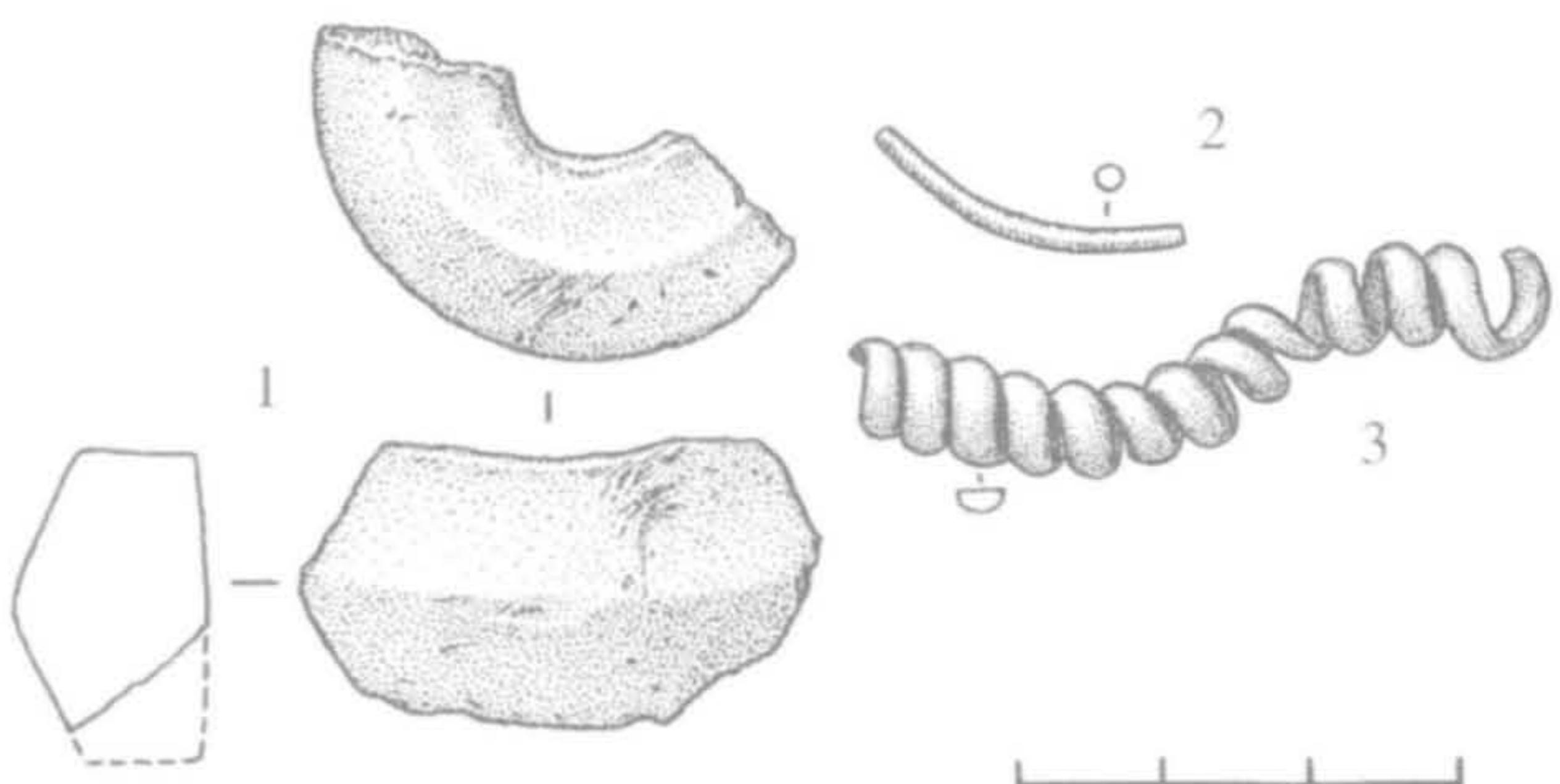
Fig. 13. Burial items of destroyed cremation grave(?) of barrow 5: 1 – awl, 2 – fragment of bracelet.

Toks elgesys su įkapėmis veikiausiai yra ne atsittikitinis, bet turėtų būti susijęs su pomirtinio pasaulio supratimu, galbūt – laidojamo asmens mirties aplinkybėmis.

Yra yra nereta įkapė Rytų Lietuvos pilkapių moterų kapuose. Ypač dažnai jų randama degintiniuose I tūkst. antrosios pusės bei II tūkst. pradžios kapuose. Šių dirbinių forma išliko beveik tokia pati nuo ankstyvojo geležies amžiaus (Grigalavičienė, 1986, p. 119) iki istorinių laikų.

Darbo įrankių kategorijai priklauso ir molinio dvigubo nupjauto kūgio formos verpstuko fragmentas, aptiktas pilkapio 2 degintiniame kape 3 (14:1 pav.). Dirbinio būta apie 3,5 cm skersmens ir 1,8 cm aukščio. Jis pagamintas iš šviesiai rusvos su grūsto granito priemaišomis molio masės, neornamentuotas. Panašūs verpstukai dažnai randa mi I tūkst. vidurio – II tūkst. pradžios pilkapių degintiniuose kapuose, piliakalnių ir gyvenviečių kultūrinuose sluoksniuose. Jų forma per šimtmecius beveik nekito, tiktais velyvajame geležies amžiuje verpstukus imta daugiau puošti geometriniais ornamentais.

Negausu ir degintiniuose kapuose buvusių ginklų. Pilkapio 2 kape 2 (15:2 pav.) ir pilkapio 4 kape 1 (16 pav.) rasta po vieną ietigalių rombo formos plunksna. Dirbiniai atitinkamai 27 ir 25 cm ilgio, plunksnų plotis – 4 cm. Abu dirbiniai apdegė, taigi buvę laidotuvų lauže. Pilkapio 4 ietigalių plunksna trumpa (kiek trumpesnė už įmova), su nežymia briauna. Įmovoje yra skylutė vinutei. Pilkapio 2 ietigalis panašus, tik jo plunksna kiek ilgesnė, ištęsta apatine dalimi, su nežymia briauna. Šios formos ietigaliai buvo paplitę beveik visuose baltų kraštuose. Rytų Lietuvoje jie būdignausi V a. antrosios pusės – VI a. pilkapiams, nors naudoti ir ilgiau (Kazakavichyus, 1988, c. 29–32, рис. 9, карта IV). Panašių ietigalių rasta V a. antrosios pusės – VI a. pradžios griautiniuose Taurapilio (Utenos r.) pilkapių kapuose (Tautavičius, 1981, p. 27, 39–41, pav. 22, 41–44), V a. antrosios pusės degintiniame kape Baliulių pilkapyne (Kurila, Kliaugaitė, 2007, p. 157–158, pav. 35, 36), V–VII a. degintiniuose kapuose Čiornaja Luža (Medilo r., Baltarusija) (Покровский, 1899b, с. 42, табл. IV), Karmazinu (Cehak-Hołubowiczowa,

14 pav. Pilkapio 2 degintinio kapo 3 įkapės: 1 – verpstuko fragmentas, 2 – vielutė, 3 – žvijija. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 14. Burial items of cremation grave 3 of barrow 2: 1 – fragment of spindle whorl, 2 – tiny wire, 3 – spiral.

15 pav. Pilkapio 2 degintinio kapo 2 įkapės: 1 – kirvis, 2 – ietigalis. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 15. Burial items of cremation grave 2 of barrow 2: 1 – axe, 2 – spearhead.

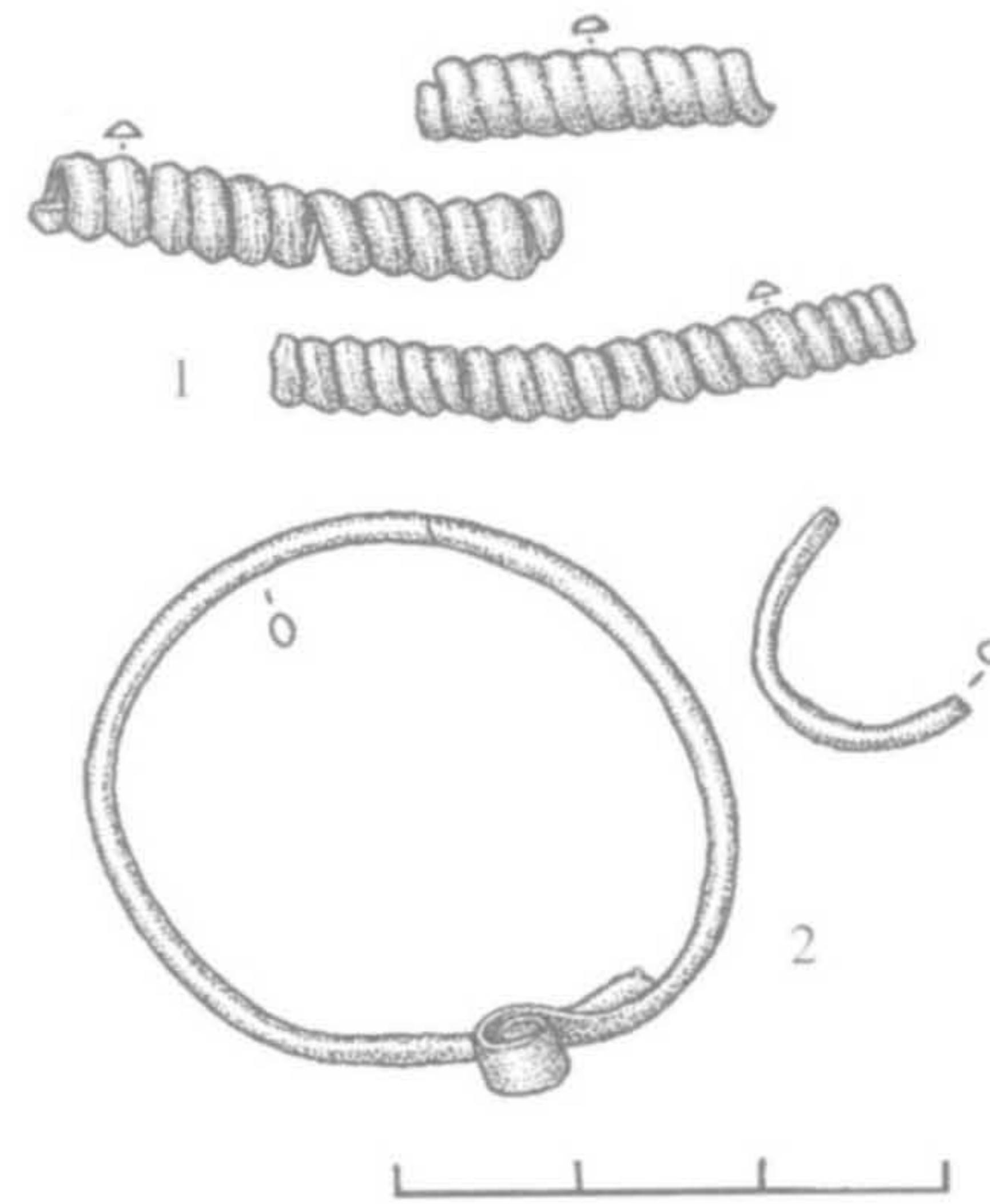
16 pav. Pilkapis 4, ietigalis iš degintinio kapo 1.
I. Maciukaitės pieš.

Fig. 16. Barrow 4, spearhead from cremation grave 1.

1955, p. 316–317, pav. 6) ir kituose pilkapynuose (Aleksandriškės–Pukštėnai, Dvyliškis–Paraisčiai, Grigiškės–Neravai, Pakrauglė, Pamusiai, Sudota, Žvirbliai).

Pilkapio 2 kape 2, be ietigallo, buvo pentinis siauraašmenis kirvis lieknu liemeniu (15:1 pav.). Jo ašmenys paplatinti koto link, pentis – į abi pusės, kiaurymė kotui – kiaušinio formos. Dirbinys – 27 cm ilgio, ašmenys – 6 cm pločio. Kaip ir kiti ginklai, jis apdegės. Tokie kirviai Rytų Lietuvos pilkapiuose gana dažni. Jie naudoti visą I tūkst. antrają pusę (Malonaitis, 2000š, p. 34–35).

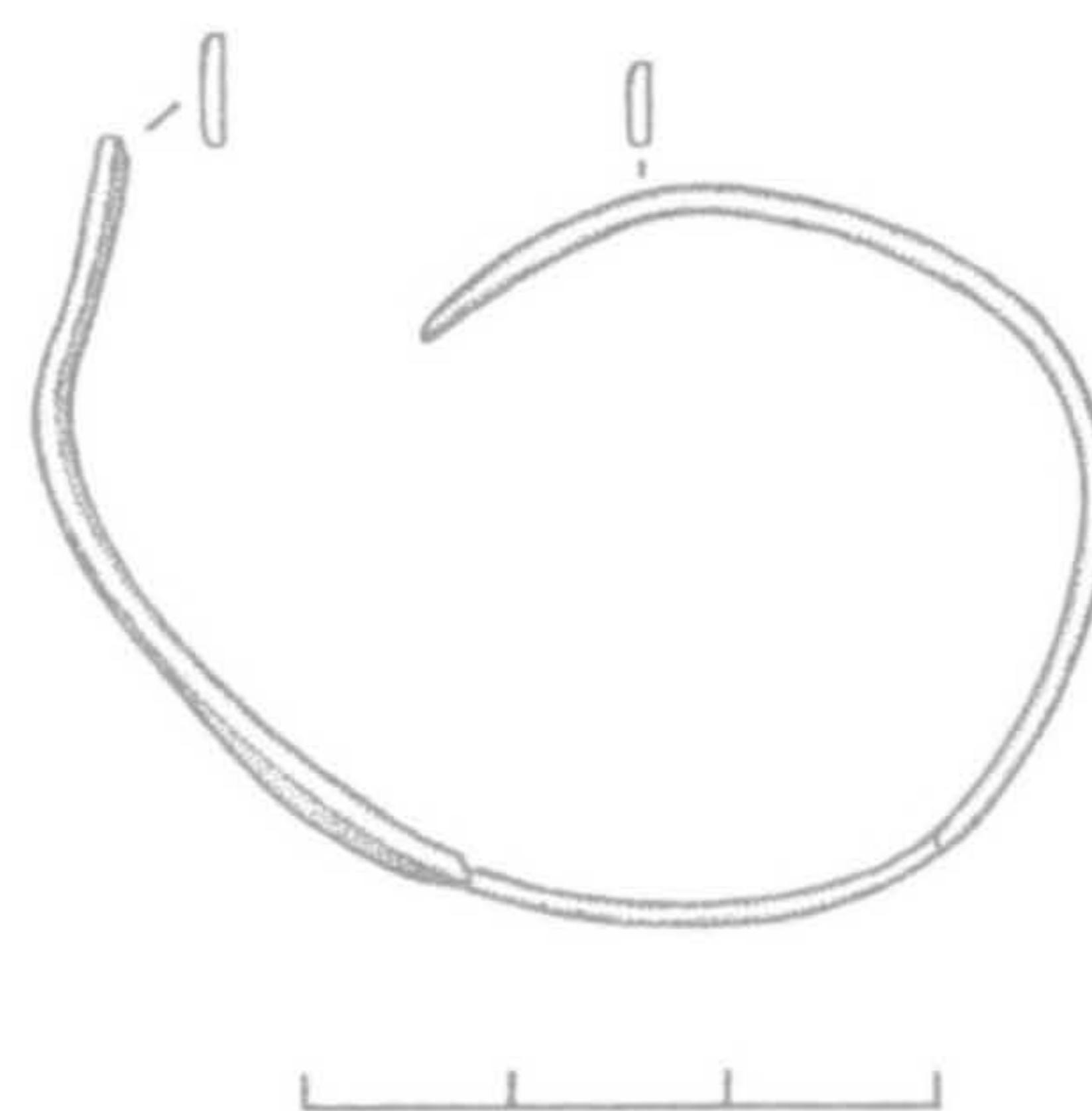
Kapuose papuošalų taip pat rasta nedaug. Pilkapio 3 kape 1 buvo žalvarinis žiedinis antsmilkinis (17:2 pav.). Dirbinys – 3,9x3,1 cm dydžio, pagamintas iš apskrito pjūvio 0,1–0,15 cm skersmens vielutės. Vienas jo galas suplotas ir susuktas į įviją. Žiediniai antsmilkiniai yra vieni iš ankstyvajam Rytų Lietuvos pilkapių kultūros etapui bū-

17 pav. Pilkapio 3 degintinio kapo 1 įkapės: 1 – įvijos, 2 – antsmilkinis. *I. Maciukaitės pieš.*

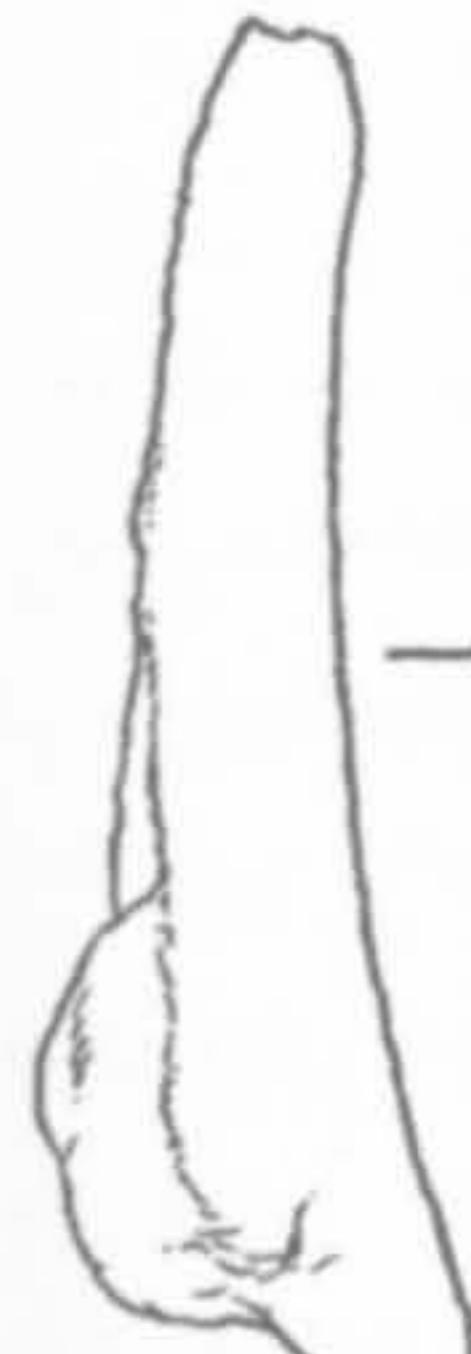
Fig. 17. Burial items of cremation grave 1 of barrow 3: 1 – spirals, 2 – temple ornament.

dingų dirbinių. Jų aptikta III–V a. plokštiniuose(?) kapinynuose Diktaruose (Anykščių r.) (Urbanavičienė, 1995, p. 171–172, pav. 8), Eikotiškyje (Zarasų r.) (Simniškytė, 1998, p. 16–17, pav. 4), Kairėnuose (Vilniaus r.) (Sadauskaitė, 1959, p. 61–62, pav. 2), Rokėnuose (Ignalinos r.) (Balčiūnas, 2000, p. 244), Seiliūnuose (Lazdijų r.) (Sadauskaitė, 1959, p. 61–62, pav. 2), Žadavainiuose (Utenos r.) (Michelbertas, 1966š, p. 1, 3, 7), griautiniuose pilkapių kapuose. Degintiniame kape antsmilkinį

18 pav. Pilkapis 2, apyrankė iš degintinio kapo. *I. Maciukaitės pieš.*

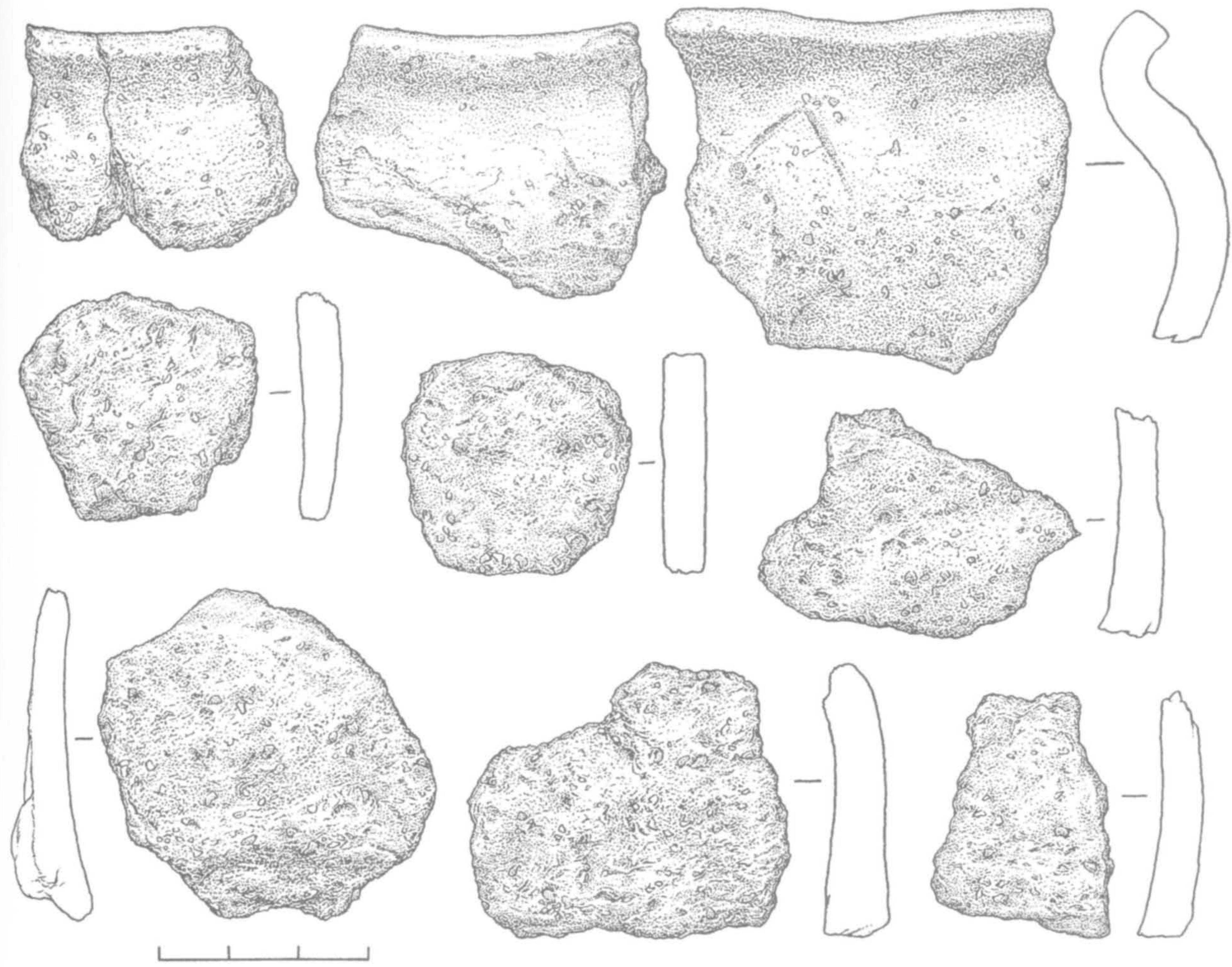
Fig. 18. Barrow 2, bracelet from cremation grave.

19 pav. Pil...

Fig. 19. Ba...

aptikta E
ankstyva
tine antk
ge lenkt
(Bliujus,
IV a. (M
p. 22) ar
VI a. (Ta
paplitim
IV a. ant
antsmilk
tipo radi

19 pav. Pilkapis 4, keramikos šukės ŠV pakraštyje. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 19. Barrow 4, potsherds on NW border.

aptikta Eitulionių pilkapyje II, tačiau taip pat su ankstyvais (IV a. – V a. pradžios) dirbiniais: šaukštine antkakle, emaliuota pasagine sege, lankine sege lenkta kojele, rankogalinėmis apyrankėmis (Bliujus, 1983, p. 35). Šie papuošalai nešioti nuo IV a. (Michelbertas, 1986, p. 86; Kačkutė, 1995, p. 22) ar netgi III a. (Vaitkevičius, 2004, p. 58) iki VI a. (Tautavičius, 1996, p. 162). Pagrindiniu jų paplitimo laikotarpiu greičiausiai reikėtų laikyti IV a. antrają pusę – V a. pirmają pusę. Pilkapiro 3 antsmilkinis veikiausiai yra vienas vėlyviausių šio tipo radinių Rytų Lietuvoje. Chronologinių skir-

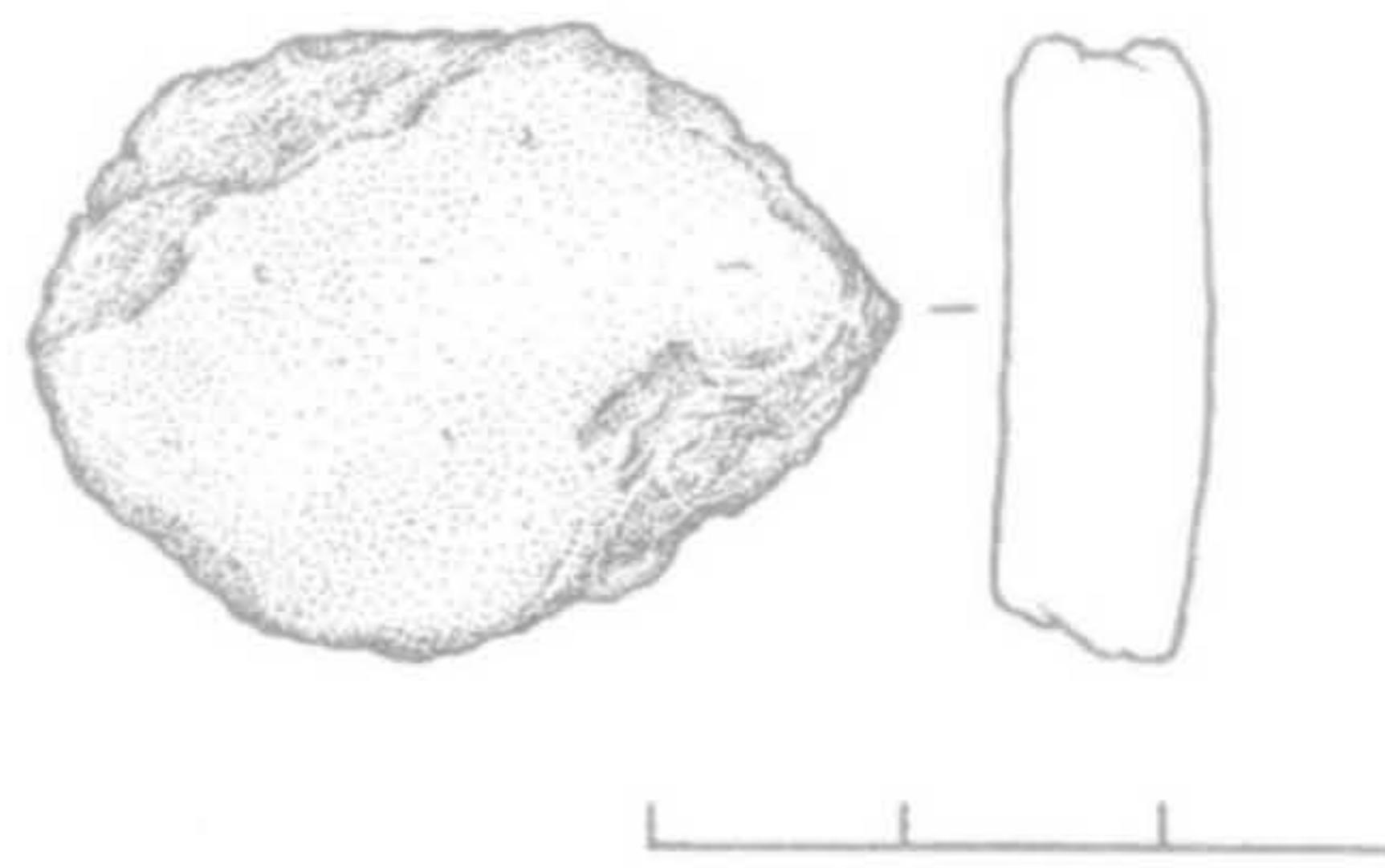
tumų tarp žiedinių antsmilkiniių užkeistais galais ir vienu susuktu į įvija galu, turimais duomenimis, ižvelgti neįmanoma. Pastebima, kad pastarieji labiau būdingi Šiaurės Rytų Lietuvai (Kačkutė, 1995, p. 22).

Pilkapiro 2 kape 1 ir pilkapiro 5 kape(?) rastos žalvarinių apyrankių dalys. Pirmoji apyrankė (18 pav.) sulūžusi į tris dalis, tačiau išlikusi beveik visa. Dirbinys pagamintas iš $0,5 \times 0,1$ cm juostelės, neornamentuotas. Įvairių formų juostinės apyrankės nešiotos iš esmės visą I tūkst. ir II tūkst. pirmaisiais amžiais, todėl tiksliau datuoti šią įkapę

neįmanoma. Antrosios apyrankės (13:2 pav.) išlikęs tik nedidelis fragmentas. Tai būta storagalės apyrankės, pagamintos iš $0,4 \times 0,35$ cm skersmens strypelio. Išlikęs vienas lankelio galas yra netaisyklingo apskritimo skersinio pjūvio, puoštas įkartėlių ornamentu. Šios apyrankės nešiotos visuose baltų kraštose, daugiausia V a. antrojoje pusėje – VI a., rečiau – iki pat IX a. pradžios (Bitner-Wróblewska, 1992, p. 251; Tautavičius, 1996, p. 250). Rytų Lietuvoje tokie papuošalai buvo paplitę bent iki VIII–IX a. Pilkapiuose jų rasta ir vėlyvojo geležies amžiaus pirmosios pusės kapuose: Kapitoniskių (Kaišiadorių r.) (Tautavičius, 1957, p. 105), Pučkalaukio–Nemenčinės (Vilniaus r.) (Jankevičienė, 1958, p. 47), Sausių–Bevandeniškių (Trakų r.) (Kuncienė, 1971, p. 81), Stakų (Šalčininkų r.) (Tautavičius, 1958, p. 76) ir kituose pilkapynuose.

Degintiniuose kapuose buvo ir kitų smulkių papuošalų ar aprangos detalių fragmentų. Pilkapio 3 kape 1 rastos trys žalvarinės įvijos (17:1 pav.), pilkapiro 2 kape 3 – viena žalvarinė įvija ir vielutės fragmentas (14:2, 3 pav.).

Pilkapio 4 ŠV pakraštyje duobės užpildo paviršiuje aptikta per dvidešimt smulkių lipdytos keramikos šukę – vieno puodo lygiomis sienelėmis fragmentų (19 pav.). Molio masė tamsiai ruda, su stambokomis grūsto granito priemaišomis. Dar viena keramikos šukė atsitiktinai rasta pilkapyje 2 (20 pav.). Keramikos Rytų Lietuvos pilkapiuose aptinkama gana dažnai. Kai kuriais atvejais tai, be abejo, yra ankstesnių gyvenviečių kultūrinių sluoksnių liekanos. Tačiau dažnai puodai būna sudaužyti ar pastatyti kiek atokiau nuo kapo. Pavyzdžiui, Kretuonių pilkapyje 21 (Butėnienė, 1977š, p. 42–43) ir Rokantiškių (Vilniaus r.) pilkapyje 1 (Musianowicz, 1968, p. 340–342, ryc. 3) rasta po šešis, Kurklių Šilo (Anykščių r.) pilkapyje 5 – septyni (Butėnas, 2002, p. 63) puodai. Puodų ar kitų indų reikšmė laidotuvių metu nėra aiški. Galbūt i puodus buvo įdedama maisto, skirto mirusiuju vėlėms. Jie galėjo būti naudojami sudegin-

20 pav. Pilkapis 2, atsitiktinai rasta keramikos šukė.
I. Maciukaitės pieš.

Fig. 20. Barrow 2, potsherd found incidentally.

tiems kaulams atnešti iš laidotuvių laužo, o paskui kaip laikina mirusiojo buveinė kartu palaidojami. Tokią interpretaciją patvirtintų Grigiškių–Neravų pilkapyje 27 (Kuncienė, 1976š, p. 11) ir Kretuonių pilkapyje 31 (Kuncienė, Butėnienė, 1978š, p. 12–13) puoduose rasti degintiniai kauliukai. Greičiausiai tam tikrą prasmę turėjo ir puodų dažymas – pilkapių sampiluose neretai randama išbarstyti vieno ar kelių sudaužytų puodų šukių.

GRIAUTINIS KAPAS

Pilkapyje 4 rastas griautinis kapas (kapas 2) (21 pav.). Jis buvo centrinėje sampilo dalyje, stačiakampio užapvalinta kampais formos duobėje, kurios dugnas pasiektais apie 0,4 m giliau pagrindo (tikrasis duobės gylis nuo sampilo viršaus neaiškus). Kapo duobė apardyta arimo ir vėlesnio perkasimo, todėl tikslūs jos matmenys sunkiai nustatomi. Greičiausiai jos būta apie 2,3 m ilgio ir 0,65 m pločio. Mirusysis (35–40 m. vyras) kape paguldytas aukštielninkas, nežymiai pasuktas ant dešiniojo šono, galva kiek palenkta į dešinę pusę. Kūnas orientuotas galva į VŠV pusę. Sprendžiant pagal išlikusius dilbio kaulų fragmentus, mirusiojo rankos buvo sulenkotos per alkūnes ir sudėtos ant krūtinės. Karsto pėdsakų kape neužfiksuota. Dešinėje kaukolės pusėje buvo apystambių degesių. Sunku pasakyti, ar jie į kapą pakliuvę atsitiktinai, ar kokių nors apeigų metu.

Ka
po 1 du
buvo
Mirusi
viduri
ba ŠV
tacijai.
datuoti
komple
piams.
Ika
šniojo
niu – g
geležin
nagas (2
dien na
papildo

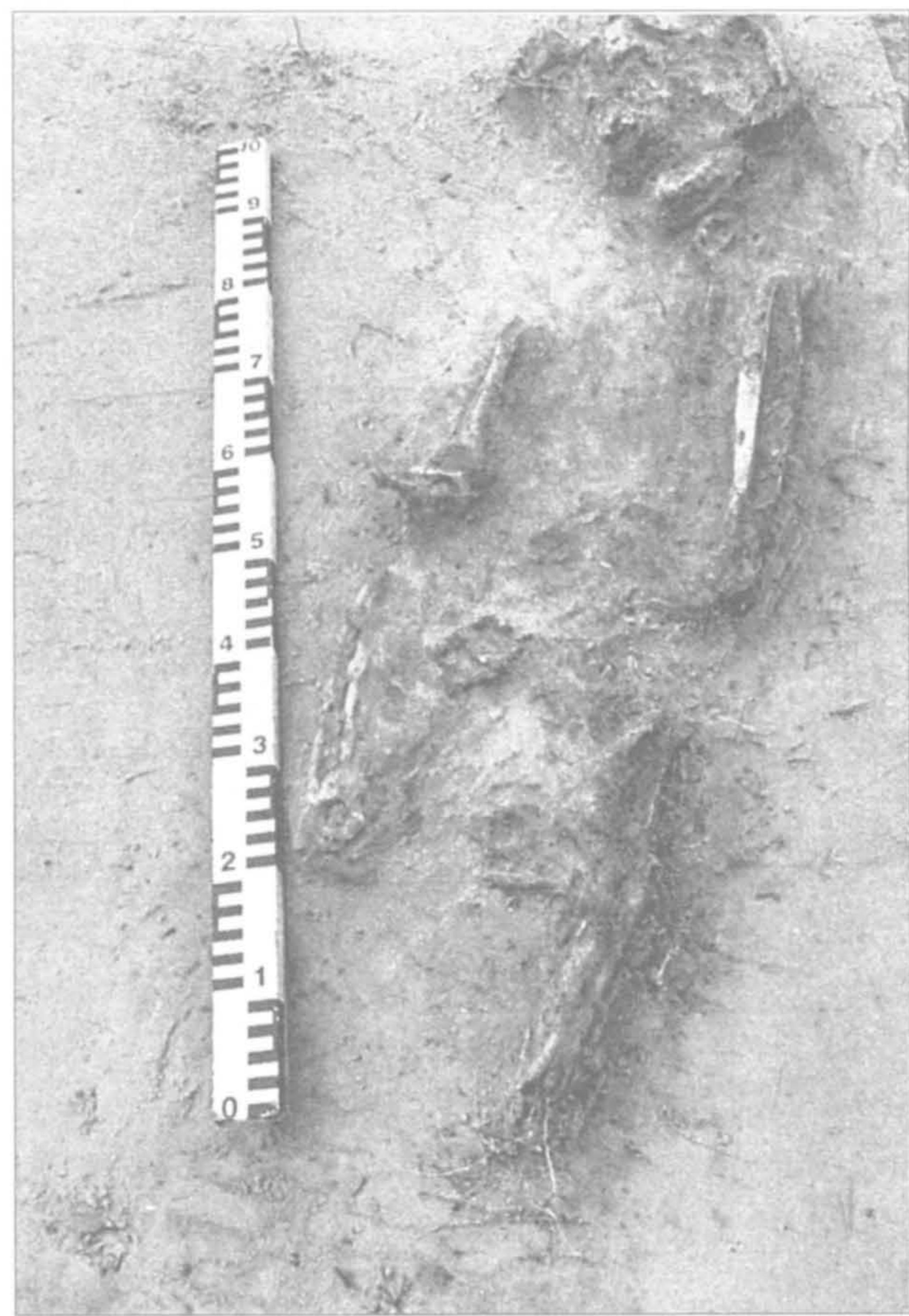
Vid
dama Ž
vos pil
(Šiauli
(Biržu
p. 93),
2004, p
chelbert
vais (XI
1993, p.
našių la
nemažai
p. 67). T
kiu susit
eities tau
p. 214; F
p. 103; V
tekste šis
nių priež
kartais la
kesčių B
vertus, ta
tent pilka

* Žodis

Kapo duobės PR galas kertasi su degintinio kapo 1 duobe. Deja, dėl suardymų stratigrafiškai nebuvo įmanoma nustatyti, kuri jų ankstyvesnė. Mirusiojo orientacija būdinga daugumai I tūkst. vidurio Rytų Lietuvos laidojimo paminklų (V arba ŠV), tačiau artima ir krikščioniškajai V orientacijai. Kape rasti dirbiniai verčia suabejoti, ar jis datuotinas pilkapio supylimo laikotarpiu. Radinių kompleksas tipiškas Lietuvos viduramžių senkapiams.

Įkapės kape gulėjo anatomine tvarka: prie dešiniojo mirusiojo šono gulėjo peilis, ties juosmeniu – geležinė diržo sagtis, kiek žemiau – dvi geležinės grandys, ylos fragmentas, skiltuvas ir titnagas (22 pav.). Matyt, mirusysis palaidotas su kasdien naudojamais ir nešiojamais daiktais, be papildomų įkapių.

Viduramžių kapų, įkastų į pilkapij, nemažai randama Žemaitijos, Šiaurės bei Šiaurės Rytų Lietuvos pilkapynuose: Visdergiuose–Papelkuose (Šiaulių r.) (Dowgird, 1888, p. 8), Muoriškiuose (Biržų r.) (Markelevičius, Morauskienė, 1977, p. 93), Pajuostyje (Panevėžio r.) (Michelbertas, 2004, p. 127–152), Paragaudyje (Šilalės r.) (Michelbertas, 1997, p. 62) ir kitur. Pilkapių su velyvais (XIII–XIX a.) kapais žinoma Latvijoje (Šnore, 1993, p. 72–75), Baltarusijoje (Дучыц, 1997). Panašių laidojimo ankstesniuose pilkapiuose atvejų nemažai ir kitur Europoje (Van De Noort, 1993, p. 67). Tokie kapai siejami su socialinio elito siekiu susitapatinti su protėviais, idealizuotomis praeities tautomis ar didvyriais (Parker Pearson, 1993, p. 214; Holtorf, 1998, p. 28–30; Williams, 1998, p. 103; Whitley, 2002). Lietuvos viduramžių kontekste šis reiškinys gali turėti kur kas praktiškesnių priežasčių. Viduramžiais ir naujaisiais laikais kartais laidota ne kapinėse, siekiant išvengti moškesčių Bažnyčiai už liturgines paslaugas*. Kita vertus, tai, kad laidojimui buvo pasirenkamas būtent pilkapis, rodo tam tikrą kolektyvinę atmin-

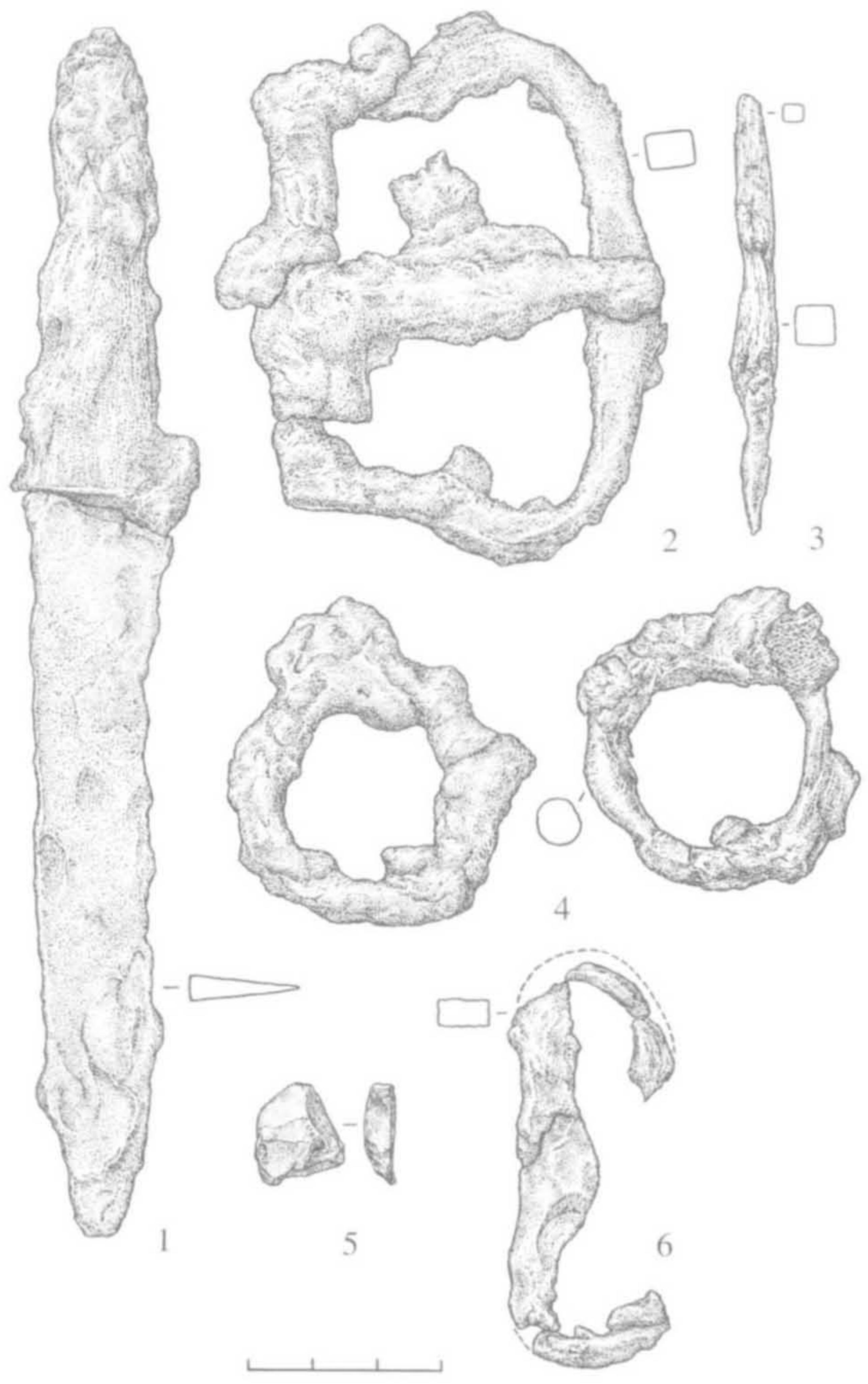

21 pav. Pilkapio 4 griautinis kapas 2 (fotografuota iš PR pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 21. Barrow 4, inhumation grave 2 (photographed from SE).

tyje išlikusį šios vietas sakralumo supratimą. Rytų Lietuvoje toks kapas yra retas atvejis. Aiškiai kurį laiką egzistavęs paprotys mirusiuosius laidoti ankstesniuose pilkapiuose ar šalia jų užfiksutas tik Riklikų (Anykščių r.) pilkapyne. Jame ištirta keliaisdešimt XVI–XVIII a. kapų (Tautavičius, 1970, p. 59–60). Dar keliuose pilkapynuose rasta pavienių viduramžių ar naujuujų laikų kapų. Kurganų (Trakų r.) pilkapyje 4 buvo griautinis kapas. Jokių dirbinių, išskyrus dvi kaltines vinis (karsto liekanas), Jame nerasta (Tautavičius, 1951š, p. 11). Greičiausiai velyvi, tačiau tiksliau nedatuoti griautiniai kapai be įkapių buvo Didžiulių (Šalčininkų r.)

* Žodinė dr. E. Svetiko informacija.

22 pav. Pilkapio 4 griautinio kapo 2 įkapės: 1 – peilis, 2 – sagtis, 3 – ylos, 4 – grandys, 5 – titnagas, 6 – skiltuvas.

I. Maciukaitės pieš.

Fig. 22. Burial items of inhumation grave 2 of barrow 4: 1 – knife, 2 – buckle, 3 – awl, 4 – chain rings, 5 – flint, 6 – firesteel.

pilkapyje 11 (Tautavičius, 1952š, p. 13), Kretuonių pilkapyje 1(55) (Semėnas, 1996), Maisiejūnų (Kaišiadorių r.) pilkapyje 5(41) (Butėnienė, 1971š, p. 11–12).

Visos kape buvusios įkapės – geležinės, labai korodavusios ir sunykusios. Peilis (22:1 pav.) sulūžęs į dvi dalis. Įrankio būta 19 cm ilgio, įveriamojo, tiesia nugarėle. Prie įtvoros išlikęs medinio kotelio fragmentas. Panašių įtveriamujų peilių rasta daugelyje Lietuvos viduramžių senkapių. Jų forma mažai kito nuo geležies amžiaus. Viršutinė šiu

dirbinių chronologinė riba yra XVI a. pirmasis ketvirtis (Svetikas, 2003, p. 112). Nors peilis yra universalus ir visuotinai naudojamas įrankis, manoma, kad kape jis turėjo ir tam tikrą simbolinės socialinio statuso išraiškos funkciją. Nešiotis peilį buvo laisvo žmogaus teisė, ši statusą stengtasi pabrėžti ir per laidojimo apeigas (Borkovský, 1956, p. 364–366).

Kape rasta yla (22:3 pav.) taip pat sulūžusi. Jos išlikusi tik 7,5 cm ilgio dalis su medinio kotelio liekanomis. Pati ylos forma taip pat nėra informatyvi chronologiniu aspektu. Tai nėra dažna senkapių įkapė. Viduramžiais ylos dažniau dėtos į vyrų kapus (Kuncienė, 1979, p. 84). Šiuo laikotarpiu jos greičiausiai jau nebeturėjo simbolinės reikšmės pabrėžiant mirusiojo lytį ir nedėtos į kapą specialiai, bet pakliūdavo kaip kasdien nešiojamas aksesuaras.

Skiltuvai yra tipinė XIV–XV a. vyrų kapų įkapė, nors jų randama ir ankstyvesniuose Lietuvos kapinynuose. Dažnai kartu su jais būna įdėtas titnago gabalėlis. Pilkapio 4 kape 2 buvęs skiltuvas (22:6 pav.) yra būdingos šiam laikotarpiui formos. Jis pagamintas iš keturkampio skerspjūvio (0,7x0,4 cm skersmens), ties viduriu išploto strypelio, kurio galai užlenkti ir greičiausiai buvo susuktinėti. Šalia skiltuvo gulėjo nedidelis (1,4x1,4x0,5 cm) titnagas (22:5 pav.). Tokie skiltuvai naudoti iki XVI a. pirmojo ketvirčio, galbūt ir kiek ilgiau (Svetikas, 2003, p. 116).

Vienintelės kape buvusios aprangos detalės yra sagtis (22:2 pav.) ir dvi grandys (22:4 pav.). Sagtis yra būdingos profiliuotos formos, 9x5,5 cm dydžio. Abi grandys apskritos, 4 cm skersmens. Rūdyse įspaudusios audinio liekanos. Analogiskos sagtys dažnos XIV a.–XVI a. vidurio vyrų kapuose. Jos veikiausiai naudotos perpetei užsegti (Svetikas, 1998, p. 393–395). Sprendžiant pagal padėtį (gulėjo įstrižai ties mirusiojo juosmeniu), tokia buvo ir pilkapio 4 kapo 2 sagties paskirtis. Grandys galėjo būti juostos ar diržo dalis, prie jų tvirtintos peilio makštys, kapšelis ar kiti reikmenys. Pagal išvardytas įkapes griautinis kapas greičiausiai datuotinas XIV a. pabaiga – XV a.

A
druom
penkis
tuoti i
nimus
stipria
būding
teikti t
datuoti
kapį 3.
kinų tur
jo puse
giau ar
kapo vė
kapių t
nors ne
kiek vė
kapių, i
rėtų būt

Ištirt
Sprendž
PV dalis
tų būti ve
antrosios
bendrina
kas Rytu
laikotarp
ginimo p
pio vyrų
sąsajas su
smilkinis
vėliau ne

PILKAPYNO CHRONOLOGIJA IR INTERPRETACIJOS

Apie pilkapyno chronologiją, jį palikusią bendruomenę daryti išsamesnes išvadas, ištyrus vos penkis sampilus, neįmanoma. Sudėtinga tiksliau datuoti ir ištirtuosius pilkapius. Bet kokius apibendrinimus gerokaiapsunkina ir ta aplinkybė, kad tyrinėti stipriai nukentėjė pilkapiai. Sampilų konstrukcija būdinga I tūkst. viduriui, nors šis kriterijus gali susteikti tiktai labai apytikslės informacijos paminklui datuoti. Ko gero, ankstyviausiu reikėtų laikyti pilkapį 3. Jame buvęs degintinis kapas pagal antsmilkinį turėtų būti datuojamas V a., greičiausiai pirmajai jo puse ar viduriu. Nors antsmilkiniai būdingi daugiau ankstesniams laikotarpiui, salyginį degintinio kapo vėlyvumą liudija pats jo pobūdis. Likusieji pilkapiai turėtų priklausyti V a. antrajai puslei – VI a., nors negalima atmesti ir galimybės juos datuoti dar kiek vėlyvesniu laikotarpiu. Kita vertus, tarp šių pilkapių, išsidėsčiusių kompaktiškoje grupėje, neturėtų būti didelio chronologinio atotrūkio.

Ištirti sampilai nerepresentuoja viso paminklo. Sprendžiant pagal išsidėstymą ir išorinius požymius, PV dalis yra ankstyviausia. ŠR pusėje pilkapiai turėtų būti vėlyvesni, galbūt viduriniojo geležies amžiaus antrosios pusės ar vėlyvojo geležies amžiaus. Apibendrinant galima pasakyti, kad paminklas yra tipiskas Rytų Lietuvos pilkapių kultūrai. Jis paliktas laikotarpiu, kuomet jau buvo įsivyravęs mirusiuju deginimo paprotys ir nusistovėjė tipiniai šio laikotarpio vyrų ir moterų įkapių kompleksai. Tam tikras sąsajas su ankstesniu etapu rodo tiktais minėtasis antsmilkinis. Jis greičiausiai į kapą pakliuvo šiek tiek vėliau nei kiti analogiški dirbiniai Rytų Lietuvoje.

Labiausiai išskiriantis Vigodkos–Dūkšto II pilkapyną iš kitų šios kategorijos paminklų radinys yra pilkapyje 4 aptiktas vėlyvas griautinis kapas. Jis, žinoma, nesuteikia jokių duomenų I tūkst. laidoseinai pažinti, tačiau yra gana įdomus šaltinis tyrinėjant Lietuvos viduramžių laidojimo papročius bei to meto žmonių santykį su praeitimi.

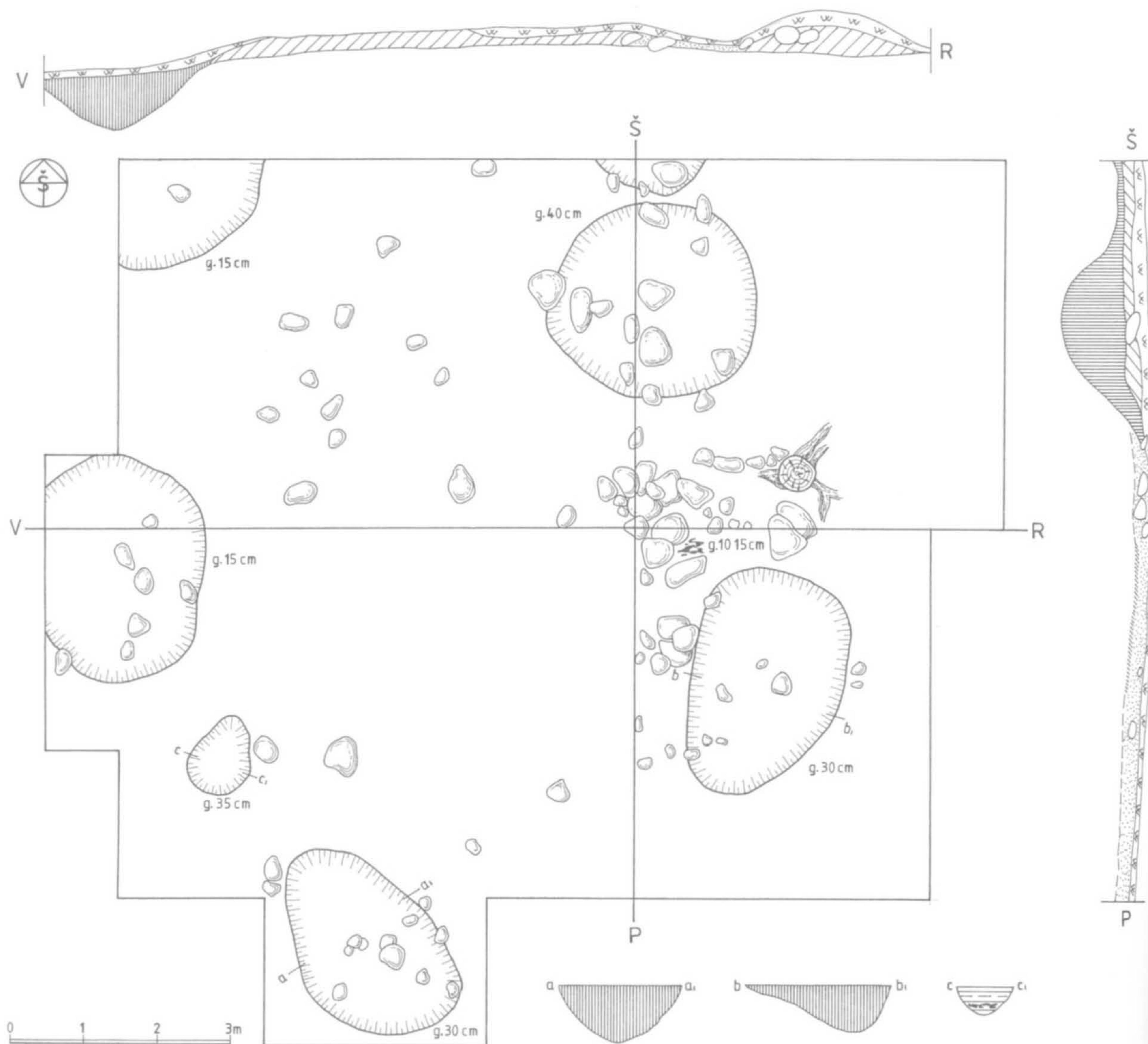
PILKAPIŲ IR KAPŲ APRAŠYMAS

Pilkapis 1 (23 pav.) buvo pilkapyno PV dalyje, ant kvartalinės linijos arimo. Sampilas sunaišintas, jo vietoje matyti tik nežymus iki 0,2 m aukščio pakilimas (3 pav.). Pirminių pilkapiro matmenų iki tyrinėjimų nustatyti neįmanoma. Žemės paviršiuje matyti keli akmenys.

Velėnos ir suarto sluoksnio storis – 0,2–0,4 m. Pilkapio sampilas visiškai suardytas. Ryškesnio supiltinio smėlio ar pagrindo sluoksnio beveik neišlikę. Tiktai R pusėje tarp akmenų užfiksotas išlikęs plonas (iki 0,28 m storio) sampilo smėlio sluoksnelis su smulkiomis degesių kruopelėmis ir nežymus degesingo pagrindo fragmentas. Likusioje ploto dalyje iškart po suartu sluoksniu pasiekta ižemio smėlis.

Ižemyje, 0,15–0,4 m gylyje, išryškėjo keturių pilkapų juosusių 3,2x2,1, 2,8x2,6, 3,15x2,2 ir 3,15x1,9 m dydžio duobių kontūrai. Duobės ovalios arba artimos apskritimui formos, išsidėsčiusios gana tolygiais atstumais (2,5–5,2 m viena nuo kitos) sampilo RPR, ŠR, V ir PPV pusėse. Jos – 0,85–1,2 m gylio, užpildytos tamsia žeme su nežymia degesių priemaiša. Duobės juosia 6,6–7,1 m dydžio plotą. Taigi tokis turėjo būti ir sampilo pirminis skersmuo. Tarp V ir PPV duobių užfiksota 1,2x0,8 m dydžio ir 0,35 cm gylio ovali duobutė, užpildyta pilku smėliu su stambių degesių gabaliukais. Jos santykis su pilkapiro konstrukcija lieka neaiškus. Visai prie pat ŠR duobės buvo pilkapio 2 P duobė, o apie 2,5 m į Š nuo V duobės atidengtas pilkapio 3 PPR duobės pakraštys.

Pilkapis buvęs apjuostas akmenų vainiku (9 pav.). Akmenys – 50x46x35, 30x27x18 cm ir t.t. dydžio. Jie užfiksoti jau žemės paviršiuje, suartame sluoksnyje. Ryškesnė akmenų koncentracija buvo sampilo R pusėje, kiek mažiau jų kitose pusėse, tarp arba virš duobių, jų užpilde (duobių dugne ar ties užpildo viduriu), ties sampilo viduriu. Didžioji akmenų dalis greičiausiai yra išjudinti iš pirminės vietas. Tik pilkapio R pusėje kai kurie

23 pav. Pilko 1 planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 23. Plan of barrow 1.

galbūt guli pirminėje padėtyje sampilo smėlio sluoksnyje. Pirminės vainiko konstrukcijos nustatyti neįmanoma, tačiau, sprendžiant pagal akmenų skaičių, ji veikiausiai nebuvo ištisinė ar kelių aukštų.

Nei kapų, nei pavienių radinių ar kaulų pilkapyje neaptikta. Kapai galėjo būti visiškai sunaikinti.

Pilkapis 2 (24 pav.) buvo į ŠV nuo pilkapio 1, visai šalia jo. Sampilas stipriai apardytas kvartali-

nės linijos arimo – jo V pusė nuarta (4 pav.). Išlikusi dalis – apie 0,3 m aukščio. Arimo paviršiuje kyšo keli akmenys. Duobių pėdsakų nematyti.

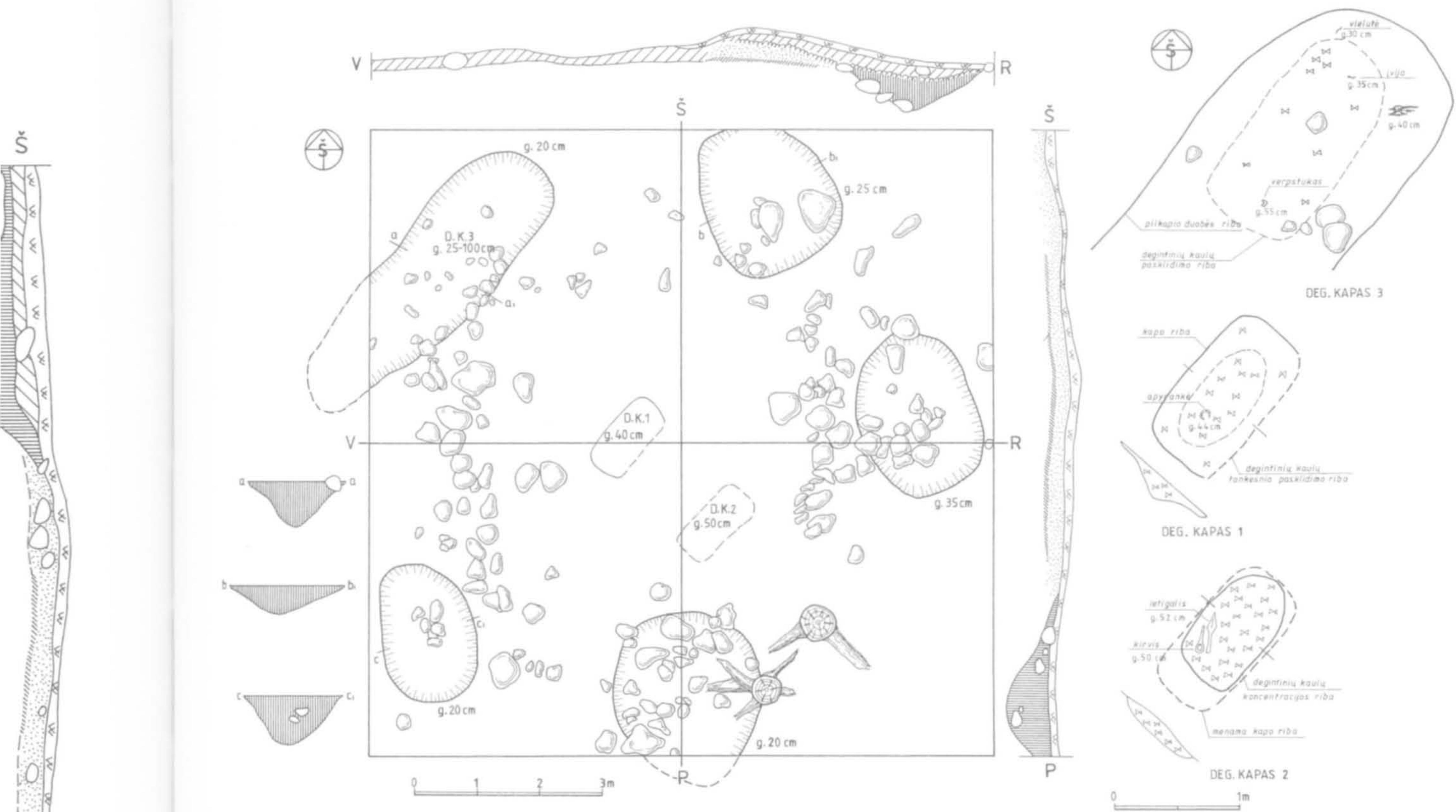
Velėnos ir suarto sluoksnio storis – 0,1–0,3 m. Sampilo smėlio sluoksnis užfiksotas tiktais pilkapio R pusėje, likusioje dalyje jis nuartas. Jis išlikęs iki 0,27 m storio. Pilko pagrindas (0,1–0,15 m storio pilkas peleningas sluoksnis) taip pat išlikęs tik R pusėje. Kvartalinės linijos arime,

24 pav. Pilko
Fig. 24. Plan

maišytam
kauliukų i-

Pilkap-
kurių kon-
lyje (10 p.
2,4x2, 2,6
dėsciusios
ir pilkapyj-
apie 5,2 m
kasinėjant
lio, užpildy-
je buvo st-
gabalų). Ta-
5,9–6,9 m o-
pat pilkapi-
bendra pilk-

Sampilo

24 pav. Pilkapio 2 planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 24. Plan of barrow 2.

maišytame sluoksnyje, rasta pavienių degintinių kauliukų ir smulki keramikos šukė (20 pav.).

Pilkapis buvo apjuostas penkiomis duobėmis, kurių kontūrai išryškėjo įžemyje, 0,2–0,35 m gylyje (10 pav.). Keturios jų ovalios ar apskritos, 2,4x2, 2,6x1,9, 2,7x2,3 ir 2,1x1,5 m dydžio, išsidėsčiusios ŠŠR, R, P ir PV pusėse (panašiai kaip ir pilkapyje 1). Penktoji duobė ŠV pusėje pailga, apie 5,2 m ilgio ir 1,7 m pločio (visa ji ištirta tik kasinėjant pilkapij 3). Duobės – iki 0,5–0,8 m gylio, užpildytos tamsia peleninga žeme (ŠV duobėje buvo stambesniu apanglėjusios medienos gabalų). Tarpai tarp jų – 1,7–3,5 m. Duobės juosia 5,9–6,9 m dydžio plotą. P duobės kraštas yra prie pat pilkapio 1 ŠR duobės, o ŠV duobė gali būti bendra pilkapiams 2 ir 3.

Sampilo pakraščiu žemės paviršiuje, suartame

sluoksnyje, užfiksuota nemažai 68x60x46, 45x24x22 ir t.t. cm dydžio akmenų. Dalis jų išjudinti iš pirminės vietas. Geriausiai konstrukcija išlikusi pilkapio R pusėje. Akmenys guli 1,2–2 m pločio ruožu, daugiausia vidinėje duobių pusėje. Jų yra ir virš duobių bei įvairiose jų užpildo vietose (11 pav.). Atrodo, kad pilkapis buvo apjuostas ištisiniu arba su nedideliais tarpeliais vainiku. Greičiausiai akmenys krauti būsimo sampilo vietoje, o vainiko išorėje iškastos duobės. Vėliau dalis akmenų nuslinko į jas.

Pilkapyje aptikti trys degintiniai kapai.

Degintinis kapas 1 buvo pilkapio centre, duobutėje po pagrindu. Jos kontūras užfiksuotas 0,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Duobutė stačiakampio užapvalintais kampais formos, 1,3x0,7 m dydžio ir 0,15 m gylio, orientuota ŠR–PV kryptimi.

Švarūs, be degesių kauliukai paskleisti visame jos užpilde, tačiau daugiau jų – paviršiuje, $0,95 \times 0,45$ m dydžio plote. Osteologinės analizės duomenimis, kape palaidotas 12–20 m. paauglys. Tarp kauliukų netoli duobutės vidurio rasta sulūžusi, apdegusi(?) žalvarinė juostinė apyrankė (18 pav.).

Degintinis kapas 2 buvo arčiau pilkazio PR pakraščio, ant pagrindo (12 pav.). Jis užfiksuotas 0,5 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Kauliukai paskleisti $1 \times 0,6$ m dydžio plote, orientuotame taip pat ŠR–PV kryptimi. Kauliukai švarūs, tarp jų buvo vos keli smulkūs angliukai. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai per 40 m. vyro. Ploto V kampe sudėtos apdegusios įkapės: pentinis siaurašmenis kirvis ir įmovinis ietigalis rombo formos plunksna (15 pav.).

Degintinis kapas 3 buvo pilkazio ŠV duobėje. Kauliukai ir degesiai susimaišę su žeme $1,7 \times 0,9$ m plote per visą duobės gylį, jos kontūrų ribose. Kapas greičiausiai buvo įrengtas negiliai sampilo pakraštyje ir nuslinko ar buvo nustumdytas į duobę. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai – 25–35 m. moters. Išvairiose ploto vietose ir gyliuose rasta žalvarinė vielutė ir įvija bei molinio dvigubo nupjauto kūgio formos verpstuko fragmentas (14 pav.). Metalinės įkapės apdegusios(?).

Pilkapis 3 (25 pav.) buvo į ŠŠV nuo pilkazio 1 ir į V nuo pilkazio 2, visai šalia jų. Sampilas – apie 7 m skersmens ir apie 0,7 m aukščio. Jo R kraštas apardytas kvartalinės linijos arimo, o centre anksčiau iškasta apie $2,5 \times 2$ m dydžio duobė. Iki tyrinėjimų matyti pilkapijuosiančios duobės.

Velėna – 0,08–0,15 m storio. Po ja sampilo R pakraštyje – iki 0,25 m storio suartos žemės sluoksnis. Išlikęs sampilo smėlio su smulkiais degesiais sluoksnis – iki 0,68 m storio. Giliau – ploinas (0,03–0,08 m storio) tamsiai pilkas peleningas pilkazio pagrindas. Pilkazio centrinėje dalyje buvusi duobė iškasta per visus sluoksnius iki įžemio. Taigi nemaža sampilo dalis sunaikinta. Šios duobės užpilde rasta pavienių degintinių kauliukų ir degesių.

Ižemyje, 0,15–0,25 m gylyje, išryškėjo pilkapijų supusių duobių kontūrai. Š, PPR ir VPV pusėse yra trys ovalios ar pailgos $3,4 \times 1,05$, $5,05 \times 1,6$ ir $2,95 \times 1,9$ m dydžio duobės. ŠR pusėje prie pat pilkazio krašto buvo pilkazio 2 ŠR duobės (joje aptiktas degintinis kapas) galas, o ŠV pusėje – kito gretimo sampilo duobė. Abi šios duobės pailgos, orientuotos sampilo apskritimo spindulio kryptimi. Greičiausiai jos kastos pilant gretimus pilkapius, o galbūt yra bendros jiems ir pilkapiui 3. Duobės – 0,45–0,6 m gylio, užpildytos šviesesniu ar tamsesniu pilku degēsingu smėliu. Jos juosia $7,1–8,5$ m dydžio plotą.

Sampilas buvo apjuostas akmenų vainiku. Nors jis ir apardytas, tačiau nemažai akmenų guli pirmajėje padėtyje. Jie – $65 \times 43 \times 35$, $40 \times 33 \times 28$ cm ir tt. dydžio. Akmenys guli 0,7–1,8 m pločio ruožu, daugiausia vidinėje duobių pusėje bei tarp jų. Jie sukrauti gana netvarkingai, tik keliose vietose vienas ant kito. Vos keletas akmenų yra virš duobių ar jų užpilde. Kaip ir pilkapyje 2, ištisinis arba su nedideliais tarpeliais vainikas greičiausiai krautas būsimo sampilo vietoje, o vėliau jo išorėje kastos duobės.

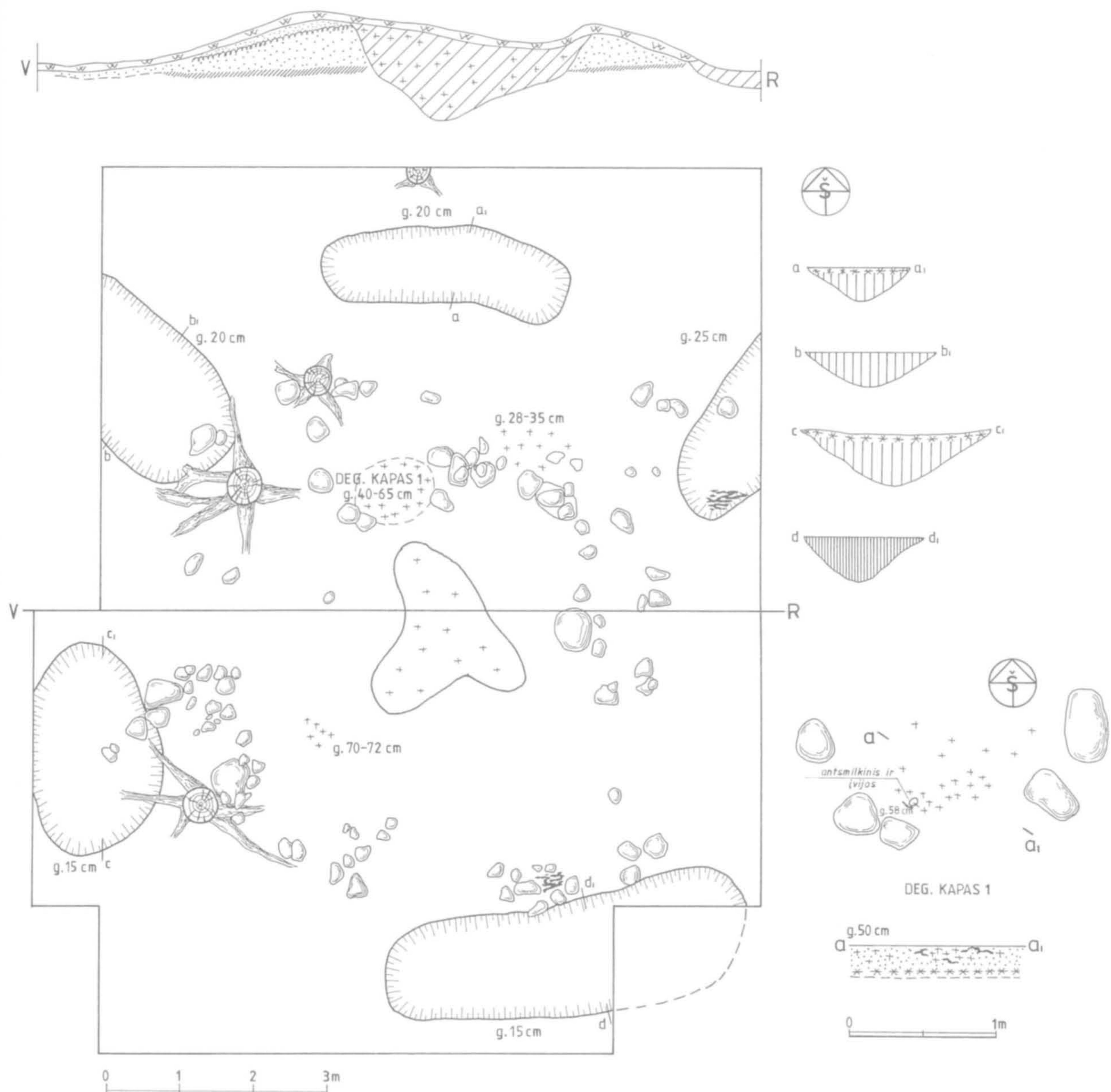
Degintinis kapas 1 buvo tarp pilkazio centro ir Š duobės, šalia vainiko akmenų. Duobutės kontūrų neišryškėjo. Atrodo, jis buvo iškastas į anksčiau supiltą sampilą. Kauliukai paskleisti apie 0,5 m skersmens plote ir sumaišyti su sampilo smėliu bei degesiais. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai – 4–6 m. vaiko. Tarp jų gulėjo apdegusios(?) žalvarinės įkapės: antsmilkinis ir trys įvijos (17 pav.). Netoli ese buvo aptiktas dar nedidelis kiekis greičiausiai iš pirminės vietas išjudintų degintinių iki 10 m. vaiko ir per 25 m. ne nustatytos lyties asmens kauliukų. Tikėtina, kad jie iš to paties kapo. Taigi kape veikiausiai buvo palaidoti du asmenys.

Pilkapyje būta dar bent vieno degintinio kapo, tačiau jis visiškai suardytas ir greičiausiai apiplėtas iškasus duobę centre. Atsitiktinai rasti degintiniai kauliukai greičiausiai buvo vieno asmens – per 20 m. moters.

25 pav. Pilka
Fig. 25. Plan

Pilkapis
5. Jo skersri
pilo V pu
(5 pav.). Pa
Po 0,1–
liu V pusėje

25 pav. Pilkapio 3 planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 25. Plan of barrow 3.

Pilkapis 4 (26 pav.) buvo į ŠŠV nuo pilkapiro 5. Jo skersmuo – 9–10 m, aukštis – iki 1,2 m. Sampilo V pusė nuardyta ariant kvartalinę liniją (5 pav.). Papédéje matyti duobių žymės.

Po 0,1–0,15 m storio veléna ir užstumdytu smėliu V pusėje atidengtas sampilo smėlio sluoksnis.

Jis išlikęs iki 0,7 m storio. Pilkas peleningas pilkapiro pagrindas – 0,8–0,13 m storio. Centrinėje ir R dalyje pilkapis beveik visur suardytas iki pat įžemio. Kai kur suartose vietose rasta pavienių degintinių kauliukų. Tiketina, kad jie čia pakliuvę iš kapo 1. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai –

26 pav. Pilkario 4 planas. R. Abramauskiene, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 26. Plan of barrow 4.

20–40 m
tyje, 0,3
aptikta p
do šukių
Ižem
nių pilk
ovalios a
čio, išsid
pai tarp ju
užpildyto
liu (7 pav).

Pilk
pusėje, tu
krautas iš
akmenų.
būta tvar
nieji akme
nieji guli
Keliose v
čiau iš esn
ir kituose
pagrindo,
je. Nemaž
užpildo vi
pusėje). V
lant pilkapi
bės. Galbi
apkrauti al
ar buvo nu

Pilkap
Degint
bėje po pa
3,5x2 m p
randama ja
tūras išryšk
kapo duob
dytas griaus
kasimo ir
0,8x0,7 m d
lios ar stačia
orientuotos
Tarp degint

20–40 m. nenustatytos lyties asmens. ŠR pakraštyje, 0,35 m gylyje, duobės užpilde, šalia akmens aptikta per 20 kompaktiškai gulėjusių lipdyto puodo šukį (19 pav.).

Ižemyje, 0,2–0,35 m gylyje, išryškėjo septynių pilkapų juosusių duobių kontūrai. Duobės – ovalios ar pailgos, 2,8–5,6 m ilgio ir 1,8–2,8 m pločio, išsidėsčiusios gana taisyklingu apskritimu. Tarpa tarp jų – 0,5–3,1 m. Duobės – 0,55–1,1 m gylio, užpildytos tamsesniu ar šviesesniu degēsingu smėliu (7 pav.). Jos juosia 9,1–10,3 m dydžio plotą.

Pilkapų juosės akmenų vainikas gerai išlikęs R pusėje, tuo tarpu V pusėje – gerokai apardytas. Jis krautas iš 70x60x50, 40x35x31 cm ir t.t. dydžio akmenų. Sprendžiant pagal gerai išlikusią dalį, tai būta tvarkingos ištisinės konstrukcijos. Stambesnieji akmenys priderinti vienas prie kito, smulkesnieji guli padrikiau, iki 2–2,4 m pločio ruožu. Keliose vietose akmenys guli vienas ant kito, tačiau iš esmės konstrukcijos būta vieno aukšto. Kaip ir kituose pilkapiuose, dauguma akmenų guli virš pagrindo, sampilo smėlyje, vidinėje duobių pusėje. Nemažai jų yra ir virš duobių bei įvairiose jų užpildo vietose (daugiausia – suardytoje sampilo pusėje). Vainikas greičiausiai krautas prieš supilant pilkapį, o vėliau išorinėje jo pusėje kastos duobės. Galbūt supilto sampilo pakraščiai buvo dar apkrauti akmenimis. Vėliau nemažai jų nuriedėjo ar buvo nustumdyti į duobes.

Pilkapyje aptiki du kapai.

Degintinis kapas 1 buvo pilkazio centre, duobėje po pagrindu. Degintinių kaulų, išsklaidytų 3,5x2 m plote perartame sampilo smėlyje, buvo randama jau 0,2–0,25 m gylyje, tačiau duobės kontūras išryškėjo tik pasiekus ižemio smėlių. Pirminė kapo duobės forma lieka neaiški, nes kapas apardytas griautinio kapo 2 duobės bei vėlesnio perkasimo ir greičiausiai apiplėštas. Jo išlikusi tik 0,8x0,7 m dydžio dalis. Atrodo, duobės būta ovalios ar stačiakampio užapvalintais kampais formos, orientuotos ŠR–PV kryptimi. Jos gylis – 0,1 m. Tarp degintinių kaulų buvo degēsių. Osteologinės

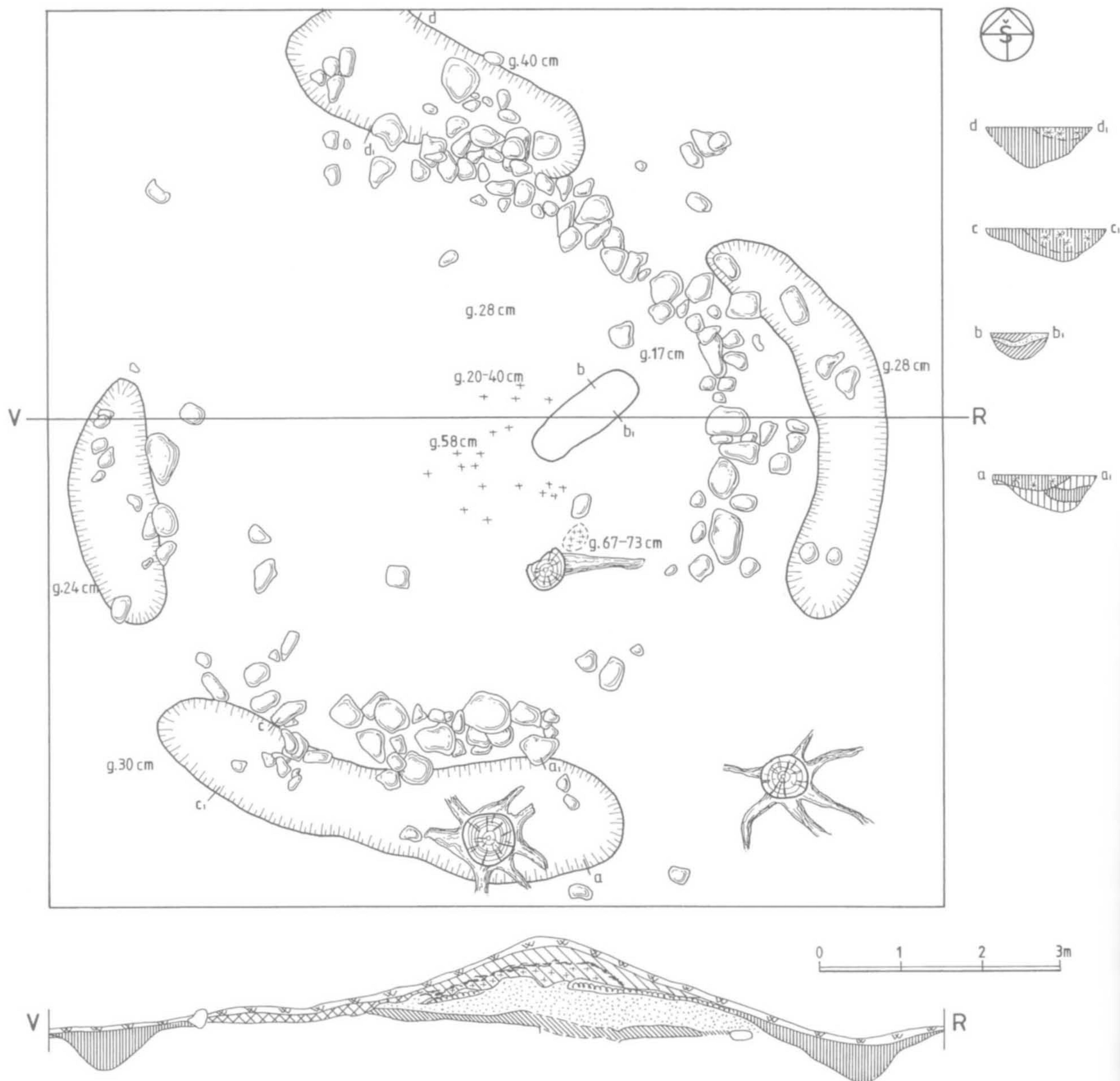
analizės duomenimis, kape palaidotas suaugės (per 20 m.) nenustatytos lyties asmuo. Vienintelė įkapė – apdegės rombo formos ietigalis (16 pav.) – rasta dar paviršiniame perartame sluoksnyje. Jis išjudintas iš pirminės padėties. Lieka neaišku, ar kape būta daugiau įkapių.

Griautinis kapas 2 taip pat buvo pilkazio centre, įkastas į anksčiau supiltą sampilą. Kapo duobė, kurios kontūras išryškėjo 0,35 m gylyje nuo žemės paviršiaus, buvo stačiakampio užapvalintais kampais formos, orientuota ŠV–PR kryptimi. Jos PR dalis krito degintinio kapo 1 duobės kraštą. Vėliau ji apardyta perkasimo. Tikslūs duobės matmenys neaiškūs. Ji greičiausiai buvo apie 2,3 m ilgio bei 0,65 m pločio ir siekė iki 0,4 m giliau pilkazio pagrindo. Griaučiai blogai išlikę, dalis kaulų buvo išjudinti iš pirminės padėties (21 pav.). Mirusysis paguldytas galva į VŠV, kiek pasuktas ant dešiniojo šono, rankos sulenkotos per alkūnes. Šalia kaukolės buvo stambių degēsių. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai – 35–40 m. vyro. Prie dešiniojo jo šono gulėjo peilis, ties dubens kaulais – geležinė diržo sagtis, kiek žemiau – dvi geležinės grandys, ylos fragmentas, skiltuvas ir titnagas (22 pav.). Kapas į pilkapį įkastas viduramžiais.

Suardytame sluoksnyje griautinio kapo duobės vietoje aptikta ir degintinių iki 5 m. vaiko kaulų. Tikėtina, kad jie taip pat yra iš perkasto kapo 1.

Pilkapis 5 (27 pav.) buvo tarp pilkapų 2 ir 4. Išlikusi jo dalis yra iki 5 m skersmens ir apie 0,7 m aukščio (6 pav.). Sampilo V pusė nuarta. Suartame sluoksnyje bei sveikojoje R pusėje matyti keli vainiko akmenys. Papédėje ryškios duobių žymės.

Velėna – 0,08–0,1 m. storio. Sveikesnėje sampilo R pusėje po velėna užfiksotas iki 0,4–0,5 m storio purios sustumdytos žemės sluoksnis (28 pav.). Nesuardyto sampilo smėlio su smulkiais degēsiais sluoksnis R pusėje išlikęs iki 0,42 m storio, o V pusėje jis nustumdytas. Giliau – nestoras (0,07–0,13 m storio) pilkas peleningas pilkazio

27 pav. Pilkapio 5 planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 27. Plan of barrow 5.

pagrindas, kuris taip pat išlikęs tik R puseje. Sustumdytos žemės sluoksnje aptikti du neapdegusios ylos fragmentai (13:1 pav.) ir degintinių kauliukų su smulkiais degėsiais. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai mažiausiai dviejų asmenų: per 40 m. moters ir per 30 m. vyro. Dar šiek

tieki švarių, be degesių, degintinių kauliukų ir apdegusi(?) žalvarinės storagalės apyrankės dalis (13:2 pav.) rasta ant pagrindo pilkapio centre. Kaulai – nenustatyto amžiaus vyro(?).

Ižemyje, 0,24–0,4 m gylyje, išryškėjo penkių sampilų juosusių duobių kontūrai (8 pav.). Jos pail-

28 pav.
Z. Bau
Fig. 28
NW).

gos, 3
išsidė
taisyk
4,1 m.
lening
plotą.

Pil
geriau
76x42
kompa
smulke
mažiau
2,2 m
ta ištis
menų
duobių
Kaip i
krautas
tos duo

Deg
pilkapi
mės pav
buvo 0,

28 pav. Pilkapio 5 Š pusė tyrinėjimų pradžioje (fotograuota iš ŠV pusės).
Z. Baubonio nuotr.

Fig. 28. N side of barrow 5 at the beginning of excavations (photographed from NW).

gos, 3x1,1, 3,2x1,6, 4,8x0,9 ir 5,9x1,55 m dydžio, išsidėsčiusios V, Š, R ir P pilkazio pusėse ne visai taisyklingu apskritimu. Tarpai tarp duobių – 1,1–4,1 m. Jos – 0,5–0,95 m gylio, užpildytos pilku peleningu smėliu. Duobės juosia 7,1–8,6 m dydžio plotą.

Pilkapis buvo apsuptas akmenų vainiku, kuris geriau išlikęs ŠR ir P pusėse. Akmenys – 76x42x38, 32x20x14 cm ir t.t. dydžio. Jie krauti kompaktiškai, tarpai tarp stambesnių užpildyti smulkesniais. Suardytoje V pusėje akmenų išlikę mažiau, jie išjudinti iš pirminės padėties ir guli iki 2,2 m pločio ruožu. Lieka neaišku, ar vainiko būta ištisinio, ar su keliais tarpeliais. Dauguma akmenų guli virš pagrindo sampilo smėlyje, vidinėje duobių pusėje ir tarp jų, kai kurie – duobių užpilde. Kaip ir kituose pilkapiuose, vainikas veikiausiai krautas prieš supilant pilkapij, o vėliau jo išorėje kastos duobės.

Degintinis kapas I(?) buvo apie 1 m į PR nuo pilkazio centro. Šioje vietoje 0,67 m gylyje nuo žemės paviršiaus, sampilo smėlio sluoksnio apačioje, buvo 0,35x0,22 m dydžio ir iki 0,36 m storio šva-

rių, be degesių, degintinių kaulukų koncentracija. Osteologinės analizės duomenimis, jie 25–40 m. vyro. Ikapių tarp kaulų neaptikta.

Pilkapyje greičiausiai būta dar bent vieno degintinio kapo, kurio liekanos aptiktos sustumdytoje žemėje.

Simbolinis kapas(?) buvo sampilo ŠR pusėje. Ižemyje išryškėjo stačiakampio užapvalintais kampos formos duobės, orientuotos ŠR–PV kryptimi, kontūras. Duobė – 1,45x0,52 m dydžio ir apie 0,3 m gylio, užpildyta pilku degēsingu smėliu (tokiu pačiu, kaip pilkazio pagrindas). Forma ji primena kapo duobę, tačiau nei kaulų, nei radinių joje neaptikta. Nors tikroji duobės paskirtis ir ryšys su pilkazio konstrukcija nėra aiškūs, galima jos kaip simbolinio kapo interpretacija.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SARAŠAS

Abaravičius G., 1994 – Mošos (Naujasodų) pilkapyno tyrinėjimai 1993 metais // ATL 1992 ir 1993 metais. Vilnius, 1994, p. 99–102.

Balčiūnas J., 1987š–1985 metų žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Ignalinos rajone ataskaita. 1987, LIIR, Nr. 2247.

Balčiūnas J., 1996 – Vigodkos antrasis pilkapis // Kultūros paminklų enciklopedija. Rytų Lietuva. Vilnius, 1996. T. 1, p. 172.

Balčiūnas J., 2000 – Rokėnų kapyno tyrinėjimai // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 243–245.

Barkus A., Jankauskas R., Urbanavičius A., 2002 – Preliminarių 2001 m. archeologinių kasinėjimų antropologinės medžiagos tyrimų rezultatai // ATL 2001 metais. Vilnius, 2002, p. 277–281.

Baubonis Z., 1999š – Vigodkos, Dūkšto, Saksoniškių pilkapyno II (A 1544), Ignalinos r., archeologi-

jos tyrimų 1999 m. mokslinė ataskaita. 1999, LIIR, Nr. 3404.

Baubonis Z., 2000š – Vigodkos, Dūkšto, Saksoniškių pilkapyno II (A 1544), Ignalinos r., archeologijos tyrimų 2000 m. mokslinė ataskaita. 2000, LIIR, Nr. 3609.

Baubonis Z., 2001š – Vigodkos, Dūkšto, Saksoniškių pilkapyno II (A 1544), Ignalinos r., archeologijos tyrimų 2001 m. mokslinė ataskaita. 2001, LIIR, Nr. 3815.

Baubonis Z., Kliaugaitė V., 2000 – Tyrinėjimai Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių) II pilkapyne 1999 m. // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 163–164.

Baubonis Z., Kliaugaitė V., 2002a – Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių) II pilkapynas // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 58–60.

Baubonis Z., Kliaugaitė V., 2002b – Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių) II pilkapynas // ATL 2001 metais. Vilnius, 2002, p. 85–86.

Bitner-Wróblewska A., 1992 – The Southeastern Baltic zone and Scandinavia in the Early Migration Period // *Barbaricum*. Warszawa, 1992. T. 2, p. 245–277.

Bliujus A., 1983 – Eitulionių pilkapynas // Muziejai ir paminklai. Vilnius, 1983. T. 5, p. 31–40.

Borkovský I., 1956 – Železné nože ve slovanských hrobech // *Slavia antiqua*. Poznań, 1956. T. 5, p. 358–367.

Butėnas E., 2002 – Kurklių Šilo pilkapynas // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 60–63.

Butėnienė E., 1971š – Maisiejūnų pilkapyno, Kruonio apyl., Kaišiadorių raj., kasinėjimų 1971 m. liepos mėn. 7 d. – rugpiūčio 3 d. dienoraštis. 1971, LIIR, Nr. 405.

Butėnienė E., 1977š – Kretuonių pilkapyno Švenčionių raj. 1977 m. tyrinėjimų dienoraštis. 1977, LIIR, Nr. 588.

Cehak-Holubowiczowa H., 1955 – Cmentarzysko kurhanowe z VI i VII w. w miejscowości Karmazyny koło miasta Troki w Litewskiej SRR // WiA. Warszawa, 1955. T. XXII, zes. 3–4, p. 312–331.

Daugudis V., 1957š – Pilkapio, esančio Skrebės miško pilkapyne, /Aukštadvario apyl., Jiezno raj., buv. Trakų aps./ 1957.VIII.9–12 tyrinėjimų dienoraštis. 1957, LIIR, Nr. 66.

Dowgird T., 1888 – Pamiątki z czasów przedhistorycznych na Żmudzi. Mielżyn–Kapas w fol. Wizdergi. Opis robót dokonanych na tem cmentarzysku w roku

1884 i 1885 // Pamiętnik fizyjograficzny. Warszawa, Dział IV (Antropologia), 1888. T. VIII, p. 3–17.

Dowgird T., 1909š – Dziennik badań archeologicznych od 1 Stycznia 1888 roku do ... Tadeusza Dowgirda. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Nr. F1–F398.

Grigalavičienė E., 1986 – Sokiškių piliakalnis Iginalinos raj., Sokiškių apyl. // LA. Vilnius, 1986. T. 5, p. 89–138.

Holtorf C. J., 1998 – The life–histories of megaliths in Mecklenburg–Vorpommern (Germany) // WoA. London, 1998. Vol. 30, No. 1, p. 23–38.

Hołubowicz W., 1934 – Kurhany i wczesnohistoryczne grodziska. Rozpoczęcie badań archeologicznych na terenie powiatu brasławskiego // Kurjer Wileński. Wilno, 1934, Nr. 242(3132) (5 września), p. 5.

Jankauskas R., Urbanavičius A., 2000 – Preliminariusz 1998–1999 m. archeologicznych kasinęjimų antropologicznych medžiagos tyrimų rezultatai // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 599–620.

Jankevičienė A., 1958 – Počkaluvkos pilkapių // MADA. Vilnius, 1958. T. 2(5), p. 37–50.

Kačkutė R., 1995 – Lietuvos moterų galvos danguose papuošalai I–IV amžiais // Baltų archeologija. Vilnius, 1995, Nr. 4(7), p. 14–24.

Kraujalis R., 2000 – Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių, Ažuolynės) I pilkapių tyrinėjimai 1999 m. // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 184–185.

Kraujalis R., 2002a – Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių, Ažuolynės) I pilkapynas // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 70–71.

Kraujalis R., 2002b – Vigodkos (Dūkšto, Saksoniškių, Ažuolynės) pilkapynas // ATL 2001 metais. Vilnius, 2002, p. 91–92.

Kulikauskas P., Zabiela G., 1999 – Lietuvos archeologijos istorija (iki 1945 m.). Vilnius, 1999.

Kuncienė O., 1971 – Sausių (Trakų raj.) pilkapių // MADA. Vilnius, 1971. T. 1(35), p. 73–85.

Kuncienė O., 1976š – Naravai, Trakų raj., 1976 m. birželio 24 – rugpiūčio 3 d. Pilkapių tyrinėjimų dienoraštis. 1976, LIIR, Nr. 523.

Kuncienė O., 1979 – Sarių senkapis // LA. Vilnius, 1979. T. 1, p. 76–100.

Kuncienė O., Butėnienė E., 1978š – Kretuonių (Švenčionių raj.) pilkapyno 1978 m. tyrinėjimų ataskaita. 1978, LIIR, Nr. 1179.

- Kurila L., Kliaugaitė V.**, 2007 – Baliulių pilkapių (Švenčionių raj.) // LA. Vilnius, 2007. T. 30, p. 121–180.
- Lietuvos**, 1977 – Lietuvos TSR archeologijos atlasis. I–XIII a. pilkapynai ir senkapiai. Vilnius, 1977. T. III.
- Malonaitis A.**, 2000š – Siauraašmeniai pentiniai kirviai Lietuvoje (tipologija ir ergonomika). Daktaro disertacija. Vilnius, 2000, LIIR, Nr. F6–67.
- Markelevičius J., Morauskienė E.**, 1977 – Muoriškių (Biržų raj.) pilkapių tyrinėjimai 1974 ir 1975 metais // ATL 1974 ir 1975 metais. Vilnius, 1977, p. 87–93.
- Michelbertas M.**, 1966š – Ataskaita už 1966 m. birželio mėn. 25–liepos mėn. 31 d. vykdytus archeologinius tyrinėjimus Utenos ir Zarasų rajonuose. 1966, LIIR, Nr. 266.
- Michelbertas M.**, 1986 – Senasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius, 1986.
- Michelbertas M.**, 1997 – Paragaudžio pilkapynas. Vilnius, 1997.
- Michelbertas M.**, 2004 – Pajuosčio pilkapynas. Vilnius, 2004.
- Musianowicz K.**, 1968 – Wczesnośredniowieczny kurhan w Rekanciszach, rejon Nowowilejka, na tle wschodniolitewskich kurhanów // WiA. Warszawa, 1968. T. XXXIII, zesz. 3–4, p. 338–354.
- Parker Pearson M.**, 1993 – The powerful dead: Archaeological relationships between the living and the dead // Cambridge archaeological journal. Cambridge, 1993. Vol. 3, Iss. 2, p. 203–229.
- Pranešimai**, 1976š – Pranešimai apie archeologinius paminklus ir radinius 1968–1976 m. 1976, LIIR, Nr. 505.
- Sadauskaitė I.**, 1959 – Kairėnų ir Seiliūnų kapinynų radiniai // MADA. Vilnius, 1959. T. 1(6), p. 59–70.
- Semėnas V.**, 1994 – Rėkučių–Paversmio I grupės pilkapyno 1993 tyrinėjimai // ATL 1992 ir 1993 metais. Vilnius, 1994, p. 110–112.
- Semėnas V.**, 1996 – Kretuonių I pilkapių grupės tyrinėjimai 1994 metais // ATL 1994 ir 1995 metais. Vilnius, 1996, p. 84–85.
- Simniškytė A.**, 1998 – Eikotiškio kapinynas Rytų Lietuvos pilkapių kultūros kontekste // Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai: Istorija. Vilnius, 1998, T. XXXVII, p. 14–24.
- Svetikas E.**, 1998 – Sagtys XIV–XVII a.: Tipai ir paskirtis (pagal vėlyvųjų viduramžių kapinynų medžiagą) // LA. Vilnius, 1998, T. 15, p. 389–431.
- Svetikas E.**, 2003 – Alytaus kapinynas: Christianizacijos šaltiniai. Vilnius, 2003.
- Šnore E.**, 1993 – Agrā dzelzs laikmena uzkalniņi Latvijas austrumu daļā. Rīga, 1993.
- Tarasenka P.**, 1928 – Lietuvos archeologijos medžiaga. Kaunas, 1928.
- Tautavičius A.**, 1951š – Kurganai. Trakų r., Jaugeliškių apyl., kolūkis „Už Tėvynę“. 1951, LIIR, Nr. 15.
- Tautavičius A.**, 1952š – 1951–1952 m. pilkapių tyrinėjimai Šalčininkų raj. 1952, LIIR, Nr. 18.
- Tautavičius A.**, 1957 – Kapitoniskių pilkapių // MADA. Vilnius, 1957. T. 1, p. 95–109.
- Tautavičius A.**, 1958 – Šalčininkų rajono pilkapynų tyrinėjimai // Iš lietuvių kultūros istorijos. Vilnius, 1958. T. 1, p. 65–82.
- Tautavičius A.**, 1970 – Riklikų pilkapių kasinėjimai 1969 metais // Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1968 ir 1969 metais. Vilnius, 1970, p. 53–60.
- Tautavičius A.**, 1981 – Taurapilio „kunigaikščio“ kapas // LA. Vilnius, 1981. T. 2, p. 18–43.
- Tautavičius A.**, 1996 – Vidurinis geležies amžius. Vilnius, 1996.
- Urbanavičienė S.**, 1995 – Diktarų kapinynas // LA. Vilnius, 1995, T. 11, p. 169–206.
- Vaitkevičius V.**, 2004 – Pakalnių pilkapių (Vilniaus r.) // LA. Vilnius, 2004. T. 26, p. 47–72.
- Van De Noort R.**, 1993 – The context of Early Medieval barrows in Western Europe // Antiquity. Cambridge, 1993, Vol. 67, No. 254, p. 66–73.
- Viltis**, 1909 – Viltis. Vilnius, 1909, Nr. 107(292) (rugsėjo 16(29) d.), p. 4.
- Whitley J.**, 2002 – Too many ancestors // Antiquity. Cambridge, 2002. Vol. 76, No. 291, p. 119–126.
- Williams H.**, 1998 – Monuments and the past in Early Anglo-Saxon England // WoA. London, 1998. Vol. 30, No. 1, p. 90–108.
- Žiogas J.**, 1909 – Archaiologiški tyrinėjimai Gaidės apylinkėje // Lietuvių tauta. Vilnius, 1909. Kn. 1, d. 3, p. 313–333.
- Žvalgomosios**, 1958š – Žvalgomosios archeologinės ekspedicijos dienoraštis. 1958 m. gegužės mėn. 26 d.–birželio mėn. 27 d. Sąsiuvinis Nr. 1. 1958, LIIR, Nr. 78.

Дучыц Л. В., 1997 – Познесярэдневяковыя курганы Беларусі // Гістарычна–археалагічны зборнік. Мінск, 1997, № 12, с. 77–79.

Казакявичюс В., 1988 – Оружие балтских племен II–VIII веков на территории Литвы. Вильнюс, 1988.

Покровский Ф. В., 1899a – Археологическая карта Ковенской губернії. Вильна, 1899.

Покровский Ф. В., 1899b – Къ изследованію бассейна Виліи въ археологическомъ отношеніи (Изъ Трудовъ X. Археол. съезда. Т. 1.). Москва, 1899.

SANTRUMPOS

ATL – Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje

LA – Lietuvos archeologija

Laurynas Kurila
Lietuvos istorijos institutas, Archeologijos skyrius,
Kražių g. 5, 01108 Vilnius, tel. 261 49 35
el. paštas: kurila@istorija.lt

Zenonas Baubonis
UAB „Lietuvos paminklai“
Šnipiškių g. 3, 09309 Vilnius, tel. 272 40 76
el. paštas: z.baubonis@yahoo.com

Vida Kliaugaitė
VŠĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“
Piliakalnio g. 10, 06229 Vilnius, tel. 232 46 96
el. paštas: vidak@erdves.lt

LIIR – Lietuvos istorijos instituto Rankraštynas
MADA – Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai, serija A

WiA – Wiadomości archeologiczne

WoA – World archaeology

VIGODKA (DŪKŠTAS, SAKSONIŠKĖS)

II BARROW CEMETERY

Reikšminiai žodžiai – Keywords:

Pilkapiai – barrows, laidojimo papročiai – burial rites, degintiniai kapai – cremations, įkapės – grave-goods, Rytų Lietuvos pilkapių kultūra – East Lithuanian Barrow Culture, vidurinysis geležies amžius – Middle Iron Age.

P

Au

LIETU

PR

GIN

nisteri

lonų į

matni

džiant

tarujų

jau pri

ro tem

kių gi

1993,

tas da

Ka

„šiaurė

rios leg

tū apra

kų darb

jis buv

šia rece

padisku

Ka

linėje s

gintaro

taro kar

tuvos m

archeol